

Realități Culturale

REVISTĂ DE ETNOGRAFIE, FOLCLOR ȘI CULTURĂ CONTEMPORANĂ

Tatiana Slivca

Sumar

ȘTEFAN SOFRONOVICI

La malurile Prutului, cu Ciprian Porumbescu1

ION DOMENCO

Ecoul de la baștina fraților-compozitori
a trecut demult Prutul.....3

ȘTEFAN BATÎR

Lansarea revistei „Realități Culturale“5

DOINA ALEXANDROV

Importanța activităților extrașcolare de dans
în dezvoltarea personalității elevului9

VETA GHIMPU MUNTEANU

Tatiana Slivca: „Munca mea este misiunea mea“12

PAVEL POPA

Rostul vieții noastre depinde de noi înșine,
dar și de modelatorii destinului nostru...19

MIROSLAVA METLEAEVA

Valorile spirituale ale operei didactice
a Mitropolitului Basarabiei Gurie Grosu.....23

COLEGIUL DE REDACȚIE

Pavel Popa, redactor-șef

Veta Ghimpu-Munteanu,
Teleradio-Moldova

dr. hab. Victor Ghilaș

dr. Mariana Cocieru

dr. Varvara Buzilă,
Muzeul Național de Etnografie
și Istorie Naturală

Gheorghe Nicolaescu,
muzicolog

Vizitați site-ul

www.casadecreatie.md

Acest site reprezintă mijlocul tehnic,
care ne permite să oglindim și să
arhivăm activitatea cultural-artistică
de amatori și a meșterilor populari
din republică.

Site-ul conține **arhiva digitală**
a revistei Realități Culturale,
disponibilă gratuit.

Compartimentul **Librărie**
prezintă informații privind litera-
tura metodică-științifică, de artă
autohtonă și universală, necesară
pentru instituțiile primare de
învățământ artistic din republică.

Rubrica **Evenimente culturale artis-
tice** va ține la curent cititorul cu di-
verse evenimente din viața culturală
a țării, contribuind la promovarea și
popularizarea culturii naționale.

În curând, pe site va fi disponibilă
o **hartă interactivă** a satelor, raio-
anelor și zonelor folclorice.

Societatea culturală

Casa de Creație a Republicii Moldova

Proiectul „Realități Culturale“

Telefoane: (022)202-553, 069-39-29-09 (Ion Șarban)
Mob.: 069-39-24-98 (Pavel Popa, redactor-șef)

ISSN 1857-4424

E-mail: casadecreatie@gmail.com, popapavel55@gmail.com
Adresa: mun. Chișinău, str. București, 68, oficiul 338
Paginare și machetare: Igor Condrea

La malurile Prutului, cu Ciprian Porumbescu (170 de ani de la naștere)

Recent s-au împlinit 170 de ani de la nașterea marelui compozitor, teolog și patriot Ciprian Porumbescu. Acesta fiind prilejul comemorării sale la Centrul Academic Internațional „Mihai Eminescu” în data de 17 octombrie. La eveniment au participat elevii clasei a IX-a „D” de la Liceul Teoretic „Mihai Eminescu”, însoțiți de doamna dirigintă Svetlana Cotovan și doamna bibliotecară Aculina Golovatenco. În fața acestui public doamnele profesoare de la Școala de Arte „Alexei Stârcea” - Daniela Cihicin (vioară) și Olesia Borș (pian), au interpretat renumita *Baladă* pentru vioară cu acompaniament de pian a marelui compozitor, încântând auditoriul. Talentul muzical și sensibilitatea artistică l-au purtat pe compozitor la izvoarele tezaurului folcloric românesc, la doine și balade, creații realizate în stilul *parlando rubato*, de unde a preluat unele elemente metrico-ritmice. Porumbescu a adus, în compozițiile sale, tematici patriotice, elemente de expresivitate ce-l definesc ca stil, de o muzicalitate aparte, în care exprimă artistic o serie de trăiri personale, gânduri și idei, toate încadrate în epoca romantică a genului.

Fiind un mare muzician și patriot, Porumbescu a întruchipat în scurta sa existență, autenticul românesc cu tot ceea ce este mai frumos și mai pur — de la freamătul codru-

lui, șoptirile dulci ale pâraielor, până la glasuri de buciur care răsună a jale —, definind un adevărat erou cu un destin romantic.

Succinte informații din viața și creația ilustrului compozitor

S-a născut la 14 octombrie în satul Șipotele Sucevei, o comună munteană din Bucovina, în familia preotului ortodox Iacolie Golembiovski-Porumbescu, mama, de origine poloneză, numindu-se până la căsătorie Emilia Clodnițki. A fost al doilea copil în familie, din nouă, câți s-au născut, rămânând cu sora mai mare Mărioara și fratele mai mic Ștefan. De la vârsta de 3—4 ani micul Ciprian avea un auz și un simț muzical deosebit, imitând orice cântec auzit, cu acuratețe și tact admirabil pentru vârsta-i fragedă.

Auzind el odată un lăutar sătesc ce cânta în casa părinților săi la o clacă de tors, nu se dezlipi de dânsul, ascultându-l și uitându-se ba la degete, ba la arcuș, cu cea mai mare

luare-aminte și, din acest timp, ceru neconținut de la tatăl și de la mama să-i cumpere o violină, ceea ce, se-nțelege, și urmă, aducându-i părintele său de la oraș o violă de copil. Pe această violă micul Ciprian trăgea toată ziua cu arcușul — spre supărarea în sfârșit a bunei sale mame — cântând din gură: „Măi ciobane de la oi”, și altele, ce auzea cântând servitorii și servitoarele de casă.

În 1860, când Ciprian era de șase ani, și introdus deja de tatăl său în primele elemente de citire și scriere veni la ei în sat renumitul artist bucovinean, Carol Miculi, directorul Conservatorului din Lemberg, cunoscut de aproape al tatălui său, care culegea cântece populare. Acesta, auzind și văzând intensiva aplicare, cum și talentul micuțului către muzică, îi scrisese „scala” cu propria-i mână și îl învăța să o cânte din gură. În patru zile, cât petrecu Miculi în casa părinților lui Ciprian, acesta ajunse a și cânta „terțele” și „quintele” cu acuratețe și precizie deplină.

În toamna anului 1860 Porumbescu a fost înscris la școala primară din Ilișești (Gura Humorului), deoarece în Șipot exista numai școala rutenă. Trei ani mai târziu a fost admis în gimnaziul din Suceava, pe care l-a încheiat în 1873, cu o întrerupere de un an din cauza unei boli îndelungate, iar după aceea a fost înscris la seminarul teologic din Cernăuți. După doi ani a fost înființată în oraș, în amintirea jubileului de o sută de ani de la anexarea Bucovinei la Austria, o universitate, iar seminarul pe care îl urma a fost transformat în facultate și alipit universității.

Din cauza sărăciei, Ciprian Porumbescu nu s-a putut bucura de o

formare muzicală continuă și completă. A început studiul muzicii la Suceava și Cernăuți, unde conducea corul Societății Culturale „Arboroasa”.

În anul 1871 participă la Putna la marcarea a 400 de ani de la târnosirea (construirea) mănăstirii, unde se alătură unei asistențe din care făceau parte Mihai Eminescu, A.D. Xenopol, Ioan Slavici, sau Nicolae Teclu. Din relatările vremii, se pare că după festivitățile oficiale, pe pajiștea din fața mănăstirii s-a încins o horă în care au intrat toți cei prezenți, orchestra fiind condusă de Grigore Vindireu, căruia Ciprian i-ar fi luat locul, iar la final, după ce a cântat, s-ar fi aruncat la pieptul tatălui său, Iraclie, strigând: „Tată, am cântat Daciei întregi!”

Studentii români au înființat în acea perioadă o societate pe care au numit-o „Arboroasă”, după numele vechi al provinciei Bucovina, organizație care și-a început activitatea la 10 — 22 Decembrie 1875, iar Ciprian Porumbescu a devenit președintele ei. Grupul a fost dizolvat de guvern în 1877 și membrii comitetului director, inclusiv Ciprian Porumbescu și părintele Morariu, au fost întemnițați sub acuzația de înaltă trădare, înscenându-li-se un proces mascaradă.

Bustul lui Ciprian Porumbescu din Parcul Copou, Iași (reproducere de Constantin Crengăniș după un bust original distrus în 2013)

Apoi, cu ocazia unei burse, își continuă studiile la „Konservatorium fur Musik” din Viena, unde dirijează corul Societății Studențești „România Jună”. Aici a scos, în anul 1880, colecția de douăzeci de piese corale și cântece la unison, reuni-

Ciprian scria despre aceasta: „Numai ea singură îmi poate da curajul și puterea de a răbda mai departe și a duce munca începută la bun sfârșit”, iar ea răspundea: „Cât de rău îmi pare că nu pot sta față în față cu acela căruia toată viața mea

Casa memorială „Ciprian Porumbescu” din Stupca, județul Suceava

te în „Colecțiune de cântece sociale pentru studenții români” („Cântecul gîntei latine”, „Cântecul tricolorului”, „Imnul unirii — Pe-al nostru steag” — actualul imn al Albaniei), prima lucrare de acest gen din literatura noastră.

După acea perioadă, a urmat cea mai frumoasă etapă a vieții sale artistice. La 11 martie 1882 are loc premiera operei sale „Crai nou” (prima operetă românească, având premiera la Brașov, în Sala Festivă a Gimnaziului Românesc), piesă în două acte scrisă de Ciprian Porumbescu pe textul poeziei poetului Vasile Alecsandri. Succesul imens impune reluarea spectacolului în 12 și 23 martie, pe aceeași scenă. În același an, opereta este montată și la Oravița.

În desele vacanțe pe care le petrecea la Stupca, o cunoaște pe Berta Gordon, o fată înaltă și subțire, fiică a pastorului evanghelic din Ilișești, de care s-a îndrăgostit iremediabil. La scurtă vreme, pentru ca iubirea lor să nu „degenereze”, și fiindcă familiile celor doi erau de confesiuni diferite, Berta avea să fie trimisă în străinătate, rămânând marea iubire, neîmplinită, a compozitorului.

aș dori să-i fiu cu inima deschisă...”

A trăit doar 29 de ani, ca și basarabeianul Alexie Mateevici, și în 10 ani de creație ne-a lăsat moștenire circa 250 de lucrări muzicale, unele din ele nefinisate. Din tezaurul pe care îl moștenim fac parte prima rapsodie română, prima operetă română și multe creații nemuritoare, cum ar fi: *Altarul Mănăstirii Putna*, *Tatăl nostru*, *Cât îi Țara Românească*, *Tăbăra Română*, *Imnul Unirii*, *Coroana Moldovei*, *Colecțiunea de cântece sociale pentru studenții români*, *Cântecul gîntei latine*, *Odă ostașilor români* și multe altele, printre care și *La malurile Prutului*, care ne amintesc că pe ambele maluri de Prut locuiesc români, care nu s-au despărțit din voia lor, ci au fost despărțiți prin forță și fraudă, săvârșindu-se o mare crimă și o mare nedreptate. Și noi, românii de azi, avem datoria de a repara acea nedreptate, de a face dreptate, adică de a ne reuni, de a scoate falsa graniță de pe Prut și a trăi cu toții într-o singură Țară, România, Țară frumoasă, bogată și prosperă. Acesta a fost și idealul marelui compozitor și patriot Ciprian Porumbescu.

Ecolul de la baștina fraților-compozitori a trecut demult Prutul

...De-a lungul anilor, orașul Leova a devenit cunoscut hăt departe pe ambele maluri ale Prutului, mai cu seamă — prin comerț, alte domenii economice din regiune, dar și activitățile social-culturale, orașul și raionul cu același nume fiind baștina multor personalități marcante: **Idel Ianchelevici —sculptor și pictor franco-belgian de origine română; frații Petre și Ion Teodorovici —**

frățită cu Consiliile județene Prahova și Vaslui din România, cu orașul Ismail, Ucraina, Poviatal Krasnystaw, Polonia, cu care face schimb de activități, de experiență în diverse domenii. În domeniul cultural-artistic sunt implicate activ cele 28 case și cămine culturale, 37 biblioteci publice, Școala de Arte *Petre și Ion Teodorovici*, cu trei filiale (Cneazevca, Sărata — Nouă și Iargara), 4 muzee

dețul Prahova, România, de regulă, la finele lui Brumărel, atunci când comemorăm trista aniversare a trecerii în nemurire a cuplului Doina și Ion Aldea-Teodorovici.

Având ca scop descoperirea, sprijinirea și promovarea tinerilor interpreți, lansarea în elita de estradă a creațiilor fraților cantautori, perfecționarea măiestriei interpretative a soliștilor vocaliști și a formațiilor de muzică ușoară, crearea relațiilor de prietenie dintre tineri interpreți din Moldova și România, acest eveniment cultural de anvergură a devenit o pistă de lansare a tinerilor interpreți, or, precum au declarat mai mulți participanți, *melodiile fraților Petre și Ion Teodorovici ascund în sine un parfum de sfințenie, de dragoste până la lacrimi de țară, limbă, demnitate și conștiință națională. De asta ne convingem de fiecare dată când la Casa raională de cultură se desfășoară ediția ordinară a Festivalului.*

În cadrul evenimentului își dau concursul împătimiții de cântec patriotic, cu dragoste de limba maternă, de țară și de neam din raioanele Leova, Cantemir, Cahul, Nisporeni, Cimișlia, Hâncești, Comrat, Anenii Noi, Ștefan Vodă, Căușeni, Ialoveni, Boldești-Scăieni, România, dar și din raionul Ismail, regiunea Odessa, care interpretează piese muzicale din repertoriul compozitorilor Teodorovici, comemorându-i, astfel, pe frații patrioți, dar și promovând creația muzicii ușoare autohtone, ei fiind o dovadă grăitoare a neuitării noastre pentru marii artiști. Muzica fraților Teodorovici poartă un miros plăcut de lumină și recunoștință purificatoare, de omenie pentru cei doi mari patrioți ai neamului.

Este, de fapt, un Festival al nostru, al leovenilor, al tuturor oamenilor de bună credință din spațiul românesc,

Stela fratilor Teodorovici

compozitori și cântăreți români; Victor Toma — inginer român, membru de onoare (1993) al Academiei Române, care a realizat primul calculator din țările fostului lagăr socialist; Iulia Țibulschi — compozitoare, interpretă, redactor muzical, muzicolog și profesoară universitară; Valeriu Matei — scriitor, academician, politician și membru al Academiei Române; Iurie Matei — pictor, artist plastic ș.a.

În ultimul deceniu, raionul Leova a inițiat relații de colaborare și parteneriat cu structuri și instituții din afara țării, în special — cu localități de dincolo de Prut, entitatea fiind în-

de istorie și etnografie (or. Leova, satele Tomai, Tigheci și Borogani), 103 formații artistice de amatori, dintre care — 14 colective cu titlul „Model”, care au dus dincolo de hotare faima cântecului și dansului popular, în cadrul mai multor Festivaluri și concursuri de folclor românesc, dintre care se evidențiază Festivalul Regional de muzică ușoară *Ecolul de la baștină*, în memoria compozitorilor băștinași Petre și Ion Aldea — Teodorovici, organizat de Secția Cultură, Turism, Tineret și Sport Leova sub egida Consiliului Raional Leova, în colaborare cu primăriile or. Leova și Boldești-Scăieni, ju-

Depunere de flori în memoria fratilor Teodorovici

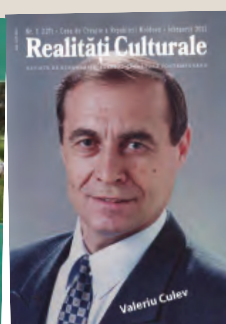
spune Adrian Teodorovici, fratele mai mare, or, este vorba nu numai de doi pământeni-leoveni, dar de doi mari compozitori, muzica cărora este cunoscută departe de Moldova, din care motiv intenționăm să obținem un statut de Festival Internațional al dinastiei Teodorovici. În acest fel, vom obține ca melodiile mult îndrăgite ale fraților-compozitori să fie cunoscute în țările lumii, ducând cu sine mesajul înălțător, generozitatea și curățenia sufletului poporului nostru pe întreaga planetă. Cu atât mai mult, cu cât, cu diferite ocazii, mai poposește pe la Leova și feciorul Doinei și al lui

Ion, Cristofor, care urmează prin faptă tradiția dinastiei de muziceni Teodorovici, a celor două inimi gemene. Apropo, de curând Cristofor a declarat că nu va înceta să lupte pentru visul său de a vedea deschis un muzeu în memoria părinților săi. Eu voi continua munca începută de părinții mei pentru a duce mai departe creația lor, care a devenit un simbol al renașterii naționale și a deșteptării poporului nostru în calea spre libertate. Revin la obligația mea morală de a conserva pentru viitoarele generații tot ce a fost creat de părinții mei, valorificând arhivele tatălui meu, care vor rămâne în patrimoniul cul-

tural al neamului. Voi face tot posibilul să văd împlinită dorința buneilor mei și a multor admiratori — crearea unui muzeu al celor care au fost Doina și Ion Aldea-Teodorovici. În acest sens, îndemn la unitate, apelez la susținerea tuturor pentru a le păstra și înveșnici memoria. Este vorba de un muzeu ce va fi amplasat alături de monumentul lor, ce va fi inaugurat, sper, cât mai curând. În context, aduc mulțămiri pentru susținerea acordată în proiectul de arhivare și digitalizare a celor peste 200 partituri necunoscute ale tatălui meu, care vor ajunge, în sfârșit, la urechile publicului, a scris Cristofor Teodorovici.

Abonarea la revista „REALITĂȚI CULTURALE”

poate fi făcută la toate oficiile poștale

Lansarea revistei „Realități Culturale“

În data de 14—15 noiembrie curent s-au desfășurat Zilele Bibliotecii „Transilvania”, unde au derulat un șir de evenimente culturale cu implicația bibliotecarilor din Biblioteca Județeană „Octavian Goga” din Cluj- Napoca România și filiala „Transilvania” a Bibliotecii Municipale „B.P. Hasdeu” din Chișinău.

Un eveniment cultural important, la care am avut prilejul să particip în ziua de 15 noiembrie, a fost **prezentarea revistei „Realități Culturale”**, ce s-a derulat în cadrul suitei de evenimente culturale din cadrul Zilelor Bibliotecii „Transilvania”.

Au participat la prezentare colectivul Bibliotecii „Transilvania” în frunte cu directoarea Parascovia Onciu, Pavel Popa, maestru în Artă, redactor — șef al publicației și mai

mulți intelectuali, care colaborează cu această revistă valoroasă de etnografie, folclor și cultură contemporană.

Moderatoarea Raia Rogac ne-a prezentat cel mai proaspăt număr din anul acesta: nr.10 (148). Revista are o bună ținută tipografică, copertile sunt înfrumusețate cu fotografii color. Pe coperta unu este portretul regretatei artiste Ana Barbu, iar pe coperta patru vedem imaginea Mă-

năstirii Saharna, în peisaj multicolor de toamnă. Apoi moderatoarea ne-a făcut cunoscut sumarul acestui număr de revistă, care începe cu articolul “Reflecții asupra unor aforisme ale lui Constantin Brâncuși”, semnat de dr. Eugenia Manea-Cernei. Rând pe rând moderatoarea a enumerat toate articolele: „Cea mai bună lecție de omenie, de dragoste și de viață”, semnat de talentatul ziarist Ion Do-

Raia Rogac

menco, colegul meu de facultate; „Omagiu toamnei la Biblioteca „Ovidius”, semnat de R. Andrei; „Suntem acolo unde trebuie să fim — la dispoziția chișinăuienilor”, un interviu de Raia Rogac cu Mariana Harjevschi, directorul general al Bibliote-

Pavel Popa

cii Municipale „B. P. Hasdeu“, după care urmează „Lacrimă de floare“, un omagiu adus distinsei artiste Ana Barbu de către cunoscuta jurnalistă și interpretă de folclor Veta Ghimpu Munteanu; apoi articolul „Într-un cuib de rândunici“ — lansare de carte pentru copii în biblioteca raională Hâncești“, semnat de Elena Zaițev; apoi articolul „Fie ca pacea să dăinuie pururea pe pământ“, semnat de Aurica Morari, directoare B. P. „Bogdan Istru“ din Pistruieni; apoi articolul „Romanul COVIDian „Pălămarul“ de Traian Vasilcău: la hotarul dintre două lumi“, autor subemnatul, Ștefan Sofronovici, specialist la Cen-

Veta Ghimpu Munteanu

Mariana Cocieru

trul Academic Internațional „Mihai Eminescu“și, în final, studiul „Nicolae Grigorescu, cugetul rațiunii neamului — 185 de ani de la naștere“,

semnat de redactorul-șef Pavel Popa.

Moderatoarea a oferit cuvântul redactorului-șef Pavel Popa, care a mulțumit celor prezenți pentru colaborare și ne-a relatat o scurtă istorie

a revistei. De la el am aflat că prima tentativă de fondare a acestei reviste a fost în anul 2005, când a apărut doar un număr, iar din anul 2011 revista apare regulat o dată pe lună. Ca redactorul șef ține mult la acest produs spiritual, ca la un copil. Printre cei mai valoroși oameni de folclor prezenți pe paginile revistei domnia sa a menționat-o și pe maică-mea Efrosinia Sofronovici din satul Batîr, Cimișlia, care chiar în ziua de 27 septembrie curent, când a împlinit 97 de ani, a primit titlul de *Tezaur Uman în domeniul Folclorului*.

Doamna Veta Ghimpu-Munteanu, care semnează mai multe dialoguri valoroase cu personalități de

cultură, a pomenit de Ștefan Petrice, Ana Barbu ș. a. , după care, la rugămintea publicului, ne-a interpretat un cântec impresionant.

Doamna dr. Mariana Cocieru, șefa Sectorului de Folclor de la Academia de Științe a Moldovei, care semnează studii valoroase de etnografie și folclor, a amintit de diverse expediții folclorice, precum cele din satele Ciudei și Crasna din regiunea Cernăuți.

Doamna dr. Miroslava Metleaeva, scriitoare și traducătoare, care promovează valori românești în spațiul rusesc, a avut cuvinte frumoase despre revistă.

Doamna Alexandra Tănase și-a exprimat dorința de a colabora cu această revistă, dorind s-o poată procura din chioșcuri.

Miroslava Metleaeva

Subsemnatul, Ștefan Sofronovici, autor al mai multor articole de popularizare a științei publicate în prestigioasa revistă, am subliniat faptul că revista „Realități Culturale” este una valoroasă, necesară și utilă. Prin articolele și studiile semnate de nume notorii de știință și cultură, această revistă valorifică patrimoniul nostru cultural, spiritual și material, relatează despre evenimente culturale, elogiază și evocă personalități notorii românești de ieri și de azi.

Drept argument sunt aceste spicuiri din sumarul unor reviste

Nr. 10 (64), octombrie 2016:

Dr. Victor Cirimpei: „Sergiu Moraru ca cercetător științific”. Mariana Cocieru: „Și iar e toamnă-n calendar...Miroslava Metleaeva la 70 de ani”. Pavel Popa: „Dicționarul coregrafilor din Republica Moldova. Anatol Magdâl”; „Moldovița” la Festivalul Internațional de Folclor din or. Hanioti, Grecia”. Tatiana Butnaru: „Stea dulce și iubită a sufletului meu”. Ștefan Sofronovici: „Te-am căutat să-ți dăruiești flori”. Tatiana Sofronovici: „Dorul meu de l-aș cânta”. Efrosinia Sofronovici: „Scumpa noastră Titenuță”.

Nr. 4 (70), aprilie 2017:

„Veta Ghimpu Munteanu în dialog cu Ștefan Petrache”. D. Păsat: „Ion Creangă — stejar în mijlocul generațiilor de ieri și de azi”. „Ne-poții Împăratului Verde” de Mariana Cocieru.

Dumitru Păsat: „Adevărul lui Karl Marx despre români”. Dr. hab. Anatol Eremia: „Destinul cuvintelor 12”. Pavel Popa: „Iertăciunea- act ceremonial cu valoare simbolică”. Ion Domenco: „Cu porțile sufletului larg deschise”. Mariana Cocieru: „Modalități de transstilizare a folclorului în creația lui Creangă...”

Nr.7 (73) iulie 2017:

Ștefan Sofronovici: „Poetica poeziei populare în viziunea folcloristului Nicolae Băieșu”. Victor Pletosu: „Festivalul cireșelor și vărzarilor”.

Pavel Popa: „Busuiocul, purificatorul destinului omenesc”. Dumitru Păsat: „Timpul vieții, timpul morții”.

Alexandra Tănase

Ștefan Sofronovici

Nr. 5 (71) din luna mai 2017:

Dr. Tatiana Butnaru: „Rosturile verdului matern în poezia lui Ion Vătamanu”.

Articole semnate de Ștefan Sofronovici:

Ansamblul Folcloric „Țărăncuța”-

Parascovia Onciu, directorul bibliotecii „Transilvania”, mun. Chișinău, Ștefan Sofronovici, scriitor, Raia Rogac, jurnalist, Pavel Popa, Maestru în Artă, Veta Chimu Munteanu, Maestru în Artă, dr. Mariana Cocieru, dr. Miroslava Metleaeva

din or. Durlăști la 25 de ani de activitate”. Nr. 11(53)noiembrie 2015. „O călătorie în Bucovina: de Sf. Vasile la Ciudei și Crasna”, nr. 2 (56) februarie 2016. „Din zestia folclorică a Efrosiniei Sofronovici”, nr.3 (57), martie 2016. „Grigore Adam- doinitorul din frunză”, nr. 8 (74), august 2017. Lansarea cărții-album „Monumentele Emi-

nescu”, nr. 4 (106) aprilie 2020; „Problema Basarabiei în viziunea lui Mihai Eminescu”, nr. 5 (107), mai 2020. „Epoca Eminescu”(comemorarea la CAIME). Nr. 7 (109), iulie 2020.

Materiale semnate de Efrosinia Sofronovici:

„Radu și Steluța au doi copilași”; „Mihail și cu Lenuța” (poezii). Nr.

3 (69), martie 2017. “ Povestea Lui Dumnezeu”și „Visul Maicii Domnului”. Nr. 7 (85), iulie 2018.

Dorindu-i succese redactorului-șef Pavel Popa și editorului Ion Șarban, am venit cu propunerea ca această revistă să fie abonată din bugetul de stat la cât mai multe biblioteci și școli din Republica Moldova.

Abonarea la revista „REALITĂȚI CULTURALE”

poate fi făcută la toate oficiile poștale

Importanța activităților extrașcolare de dans în dezvoltarea personalității elevului

DOINA ALEXANDROV,
PROFESOARĂ, IPLT „GRIGORE
VIERU” COM. BĂCIOI,
MUN. CHIȘINĂU

Rezumat: Importanța educației de tip extracurriculară, menționată în Art. 28 alin.1 din *Convenția cu privire la drepturile copilului*, este enormă, având rolul bine stabilit în formarea personalității copilului/elevului. Participarea în cadrul activităților extrașcolare de dans, lărgesc orizontul artistic și cultural al copiilor, completând cu noțiuni noi volumul de cunoștințe însușite în cadrul orelor de curs.

Key words: Extracurricular education, the right to education, dance, personality.

Cuvinte-cheie: Educație extrașcolară, dreptul la educație, dans, personalitate.

„Școala trebuie să urmărească tot timpul ca tânărul să părăsească băncile ei nu ca specialist, ci ca o personalitate armonioasă.” (ALBERT EINSTEIN)

După cum menționează *Convenția cu privire la drepturile copilului* [10] — orice copil are dreptul la educație. Aceasta este preconizată pentru un scop bine determinat și anume: dezvoltarea abilităților de viață ale copilului, dezvoltarea diferitelor lui capacități și promovarea unei culturi bazate pe valorile drepturilor omului. Astfel, educația nu înseamnă numai educația formală (furnizată de școală), ci toate procesele de învățare care permit copilului (individual și colectiv) dezvoltarea personalității sale, a abilităților și talentelor lui.

Idealul educațional al școlii din Republica Moldova vizează dezvoltarea liberă, integrală și armonioasă a individualității umane, formarea personalității autonome și creative. Un rol deosebit de important în atingerea acestui ideal îl are educa-

ția non-formală, care „completează educația formală într-un cadru instituționalizat situat în afara sistemului de învățământ, dar și în interiorul acesteia, constituind o punte între cunoștințele asimilate la lecții și informațiile acumulate informal.” [9,p.232]. Prin intermediul activităților extrașcolare, educația urmărește identificarea și cultivarea corespundenței optime dintre aptitudini, talente, de cultivare a unui stil de viață civilizat, precum și stimularea comportamentului creativ în diferite domenii. Activitățile extrașcolare au cel mai larg caracter interdisciplinar, oferă cele mai eficiente modalități de formare a caracterului copiilor încă din clasele primare, deoarece sunt factori educativi cei mai apreciați și accesibili sufletelor acestora.

Activitatea educativă, școlară și extrașcolară, dezvoltă gândirea critică și stimulează implicarea tinerei

generații în actul decizional în contextul respectării drepturilor omului și al asumării responsabilităților sociale, realizându-se, astfel, o simbioză lucrativă între componenta cognitivă și cea comportamentală. Oricât ar fi de importantă educația curriculară, realizată prin procesul de învățământ, ea nu epuizează sfera influențelor formative exercitate extracurricular asupra copilului. Astfel, rămâne cadrul larg al timpului liber al copilului, în care viața capătă alte aspecte decât cele din procesul de învățare școlară. În acest cadru, numeroși factori acționează pozitiv sau negativ asupra dezvoltării elevilor. Kant menționează că „educația este o artă” a cărei practică are nevoie de mai multe generații. Originea, precum evoluția acestei arte este fie mecanică, adică fără un plan deliberat, fie rațională, orientată în mod premeditat [5,p.157]. „Relația dintre

educație și artă este una de reciprocitate institutivă sau procesuală, întrucât la scara istorică, dar și ca mod de manifestare ele se presupun și se completează reciproc. Unii autori vorbesc chiar de o «poetică a educației» [1] în sensul că acțiunea ca atare presupune secvențe intuitive, marcate de o creativitate sau o fuziune puternică a sensibilității umane.

Pedagogul C. Cucoș [4] consideră că, între activitatea desfășurată de către elevi în cadrul lecțiilor și activitatea desfășurată de ei în afara clasei și a școlii, există deosebiri din punct de vedere al conținutului și al formelor de organizare, și anume:

Activitatea în afara clasei și extrașcolare are un conținut deosebit de activitate în cadrul lecțiilor. Desfășurarea lecțiilor și volumul cunoștințelor predate sunt determinate de curriculumul la disciplină, în timp ce conținutul și desfășurarea activităților în afara clasei au conținut flexibil și foarte variat, cuprinzând cunoștințe în domeniul artei, științei, tehnicii, sportului. Totuși nici conținutul acestor activități nu se stabilește în mod întâmplător, ci pe baza anumitor principii.

Încadrarea elevilor în diferite forme ale activității în afara clasei și extrașcolare se face pe baza liberei alegeri, sub îndrumarea cadrelor didactice, care îi pot sugera fiecărui copil ce formă de activitate este mai potrivită pentru interesele și înclinațiile lui.

Durata activităților în afara clasei și extrașcolare variază. O lecție are durata fixă de 45 de minute, iar ac-

tivitățile în afara clasei sau extrașcolare durează de la o jumătate de oră până la două ore.

Verificarea, aprecierea și evidența rezultatelor activității în afara clasei și extrașcolare au forme specifice. Verificarea are caracter practic. Spre deosebire de aprecierea făcută în cadrul orelor prin intermediul notelor,

ceea ce a făcut elevul în afara orelor de clasă se concretizează prin intermediul calificativelor *slab, bine, foarte bine*.

Activitatea în afara clasei și extrașcolare este propice pentru manifestarea spiritului de independență și a inițiativei elevilor.

O altă particularitate a activității extrașcolare o constituie legătura eu cu practice. Aplicarea cunoștințelor în cadrul activităților extrașcolare are și valoarea unui exercițiu de dezvoltare a aptitudinilor elevilor.

Participarea în cadrul activităților extrașcolare de dans, lărgeste ori-

zontul artistic și cultural al copiilor, completând cu noțiuni noi volumul de cunoștințe însușite în cadrul orelor de curs. De asemenea, constituie o modalitate de dezvoltare a competențelor, contribuie la educarea civică, morală, estetică a elevilor, disciplinându-le acțiunile și extinzându-le orizontul artistic și cultural.

Dansul constituie un mijloc ideal și eficient pentru exteriorizarea emoțiilor, trăirilor, sentimentelor și este un factor esențial în dezvoltarea personalității și creativității. Dansul presupune energie, activitate, spontaneitate, revigorare și este strâns legat de atenție, gândire, imaginație și inteligență, care sunt și componente definitorii pentru creativitate. „Creativitatea reprezintă sursa de bază în stăpânirea legilor și legităților de dezvoltare a naturii, societății și a personalității, îndeosebi a gândirii umane” [2]. Creativitatea se dobândește ca abilitate de a realiza ceva

nou prin activitate, prin experiență și implică foarte multă muncă. Marele inventator și om de afaceri T. Edison spunea că rețeta succesului este următoarea: „în creație este nevoie de 99% transpirație și 1% inspirație” [7, p.76].

Dansul joacă un rol important în manifestarea creativității și este un mijloc propice de exprimare a emoțiilor, necesitând multă mișcare, ingeniozitate, implicare, energie și muncă. „Educația prin dans deschide copilul spre un univers polimorf de abilități, de la cele strict psihomotrice, perceptive, ritmice, kinesteti-

ce, de sincronizare și până la cele de natură afectivă, pur artistice, chiar intelectuale. Dansul devine o cale de a-i ajuta pe copii/elevi să-și formeze sau să-și dezvolte aptitudinile, spiritul pentru frumos, grația și eleganța fizică, ținuta sănătoasă și comportamentul pro-social. Prin dans se pot modela caractere, stimulându-se disciplina și răbdarea, ambiția și capacitatea de a depune efort pentru obținerea rezultatelor dorite. Corpul devine un mijloc de exprimare, iar spațiul — un mod artistic de „locuire” sau de „vorbi” prin mișcările ce îl împlinesc. Prin diverse tipuri de dans (popular, clasic, modern, sportiv), adică prin gesturi și mișcări ale propriului corp, se deblochează propriile resorturi creativ-expresive, de congregare a unor acțiuni motrice primare ce poartă o prefață necesară și frumoasă a co-acțiune cu semenii” [11].

„Dansul popular este unul din genurile de dans practicate încă din cele mai vechi timpuri. Secole la rând, poporul a știut să păstreze tradiția coregrafică populară, s-o dezvolte și s-o îmbogățească. Dintre toate artele, dansul popular se axează pe cele mai reale posibilități de dezvoltare a individualității umane” [3,p.118]. Dansurile populare evidențiază posibilitățile creative ale copiilor și a modalităților de exprimare prin intermediul diferitor elemente de dans.

Unul dintre aceste dansuri este *Coasa* care, fiind unul din nenumăratele jocuri folclorice, reprezintă iscusit ceremoniile legate de activitatea agricolă — secerișul cerealelor, inclusiv procesul desfășurării cositului și fertilitatea pământului. Prin intermediul dansului *Coasa* sunt posibil de realizat diverse acțiuni (vezi Figura 1), contribuind astfel, la dezvoltarea psihicului printr-o stare pozitivă emoțională, formarea deprinderi socio-comunicative, dezvoltarea calităților fizice (rezistența, forța, flexibilitatea), creativitatea,

îmbogățirea experienței motorie cu diferite tipuri de mișcări, dezvoltarea formelor de comunicare non-verbală și contribuirea la cultivarea dragostei față de arta coregrafică națională.

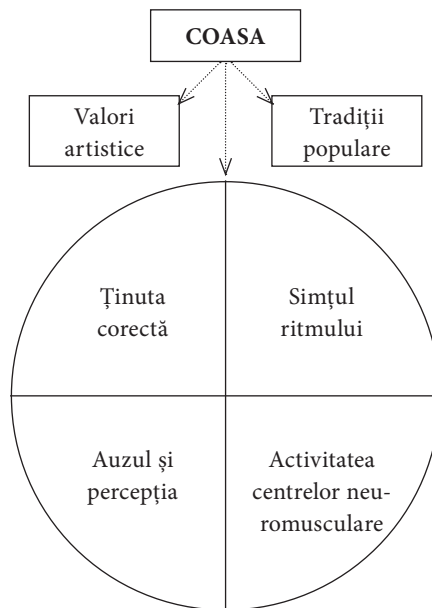

Fig. 1. Dimensiunea formativă și de proveniență a dansului „Coasa”

Astfel, de-a lungul timpului, educația a fost și este piatra de temelie a societății, iar educația pentru frumos imprimă un sens profund, integrator și înalt tuturor achizițiilor școlare. Școala este cea care ajută copilul să depășească pragurile cunoștințelor, pentru a reuși să-și realizeze scopurile propuse, iar activitățile extrașcolare de dans au drept scop formarea copiilor sub aspect psihointelectual, fizic și socio-afectiv pentru a se putea încadra în societate. Valoarea dansului popular este mare, deoarece păstrează tradiția și cultura oamenilor [8, p.84]. Ca discurs artistic, dansul reprezintă o poveste, iar prin intermediul lui dezvoltăm copiii dragostea pentru artă, contribuind la cultivarea dragostei pentru frumos, armoniei, răbdării, stăpânirii de sine, perseverenței, încrederii în *eul* său, spiritului de echipă, memoriei, precum și capacității de a coordona mișcările și simțul ritmic. Societatea actuală are nevoie de copii capa-

bili de a-și modela viitorul, de aceea educația prin arta coregrafică este o dimensiune — cheie prin care se fortifică ființa umană.

Resurse bibliografice:

1. Abbs, Peter, 2003, *Against the Flow: Education, the Art and Postmodern Culture*, Routledge Falmer, New York, Londra.
2. Bontaș, I. *Tratat de pedagogie*, București: Editura ALL, 2002.
3. Cucos, C. Modalități de realizare a educației estetice în învățământul românesc în *Educația estetică*, Iași: Polirom, 2014.
4. Cucos, C., *Pedagogie* (ediția a doua, revăzută și adăugită), București, Polirom, 2002
5. Cucos, C. *Putem vorbi de o artă a educației? În : Educația estetică*, Iași: Polirom, 2014
6. Văideanu, G. *UNESCO-50*, București: Editura Didactică și Pedagogică, 1996
7. Joița, Elena *Pedagogie și elemente de psihologie școlară*, Craiova: Editura ARVES, 2003.
8. TALPĂ, S. *Dansul tradițional, folcloric (popular) și academic: probleme de actualitate și de cercetare a trăsăturilor caracteristice culturii Republicii Moldova. În: Patrimoniul cultural: cercetare, valorificare, promovare*, Ed. 12, Vol.1. 4 decembrie 2020. Chișinău. pp. 81-89. ISBN 978-9975-84-123-8.
9. <https://www.paginadepsihologie.ro/legatura-dintre-dans-scoala-si-societate-despre-importanta-dansului> / vizitat 15.10.23
10. <https://www.unicef.org/moldova/media/1401/file/Conventia-cu-privire-la-drepturile-copilului.pdf> (p.42, (art. 28 alin. 1)) (vizitat 22.11.2023)
11. <https://books.google.md/books?id=PyTDwAAQBAJ&pg=PT37&lpq=P-T37&dq=Educa%C8%9Bia+prin+dans+deschide+copilul+spre+un+univers+polimorf+de+abilit%C4%83%C8%9Bi,+de+la+cele+strict+psihomotrice,+perceptive,+ritmice,+kinestetice&source=bl&ots=wayo4mLi3j&sig=ACfU3U0be1NQTLRA16J-vS1akGoiFZGba&hl=ro&sa=X&ved=2ahUKEwjiVMBfzc30AhV7R-PEDHdaAt0Q6AF6BAGDEAM#v=onepage&q=Educa%C8%9Bia%20prin%20dans%20deschide%20copilul%20spre%20un%20univers%20polimorf%20de%20abilit%C4%83%C8%9Bi%2C%20de%20la%20cele%20strict%20psihomotrice%2C%20perceptive%2C%20ritmice%2C%20kinestetice&f=false> (vizitat 06.11.2023)

VETA GHIMPU MUNTEANU

Tatiana Slivca: „Munca mea este misiunea mea“

Pe Tatiana Slivca, realizatoare și moderatoare de emisiuni televizate de folclor, tradiții și obiceiuri, am descoperit-o, acum câțiva ani, și m-a mirat foarte mult că o fată foarte tânără, aproape o copilă, este atât de veridică în a-și expune poziția și părerile despre lucruri profunde. Era atât de pătrunsă de ceea ce le spunea telespectatorilor și, în același timp, simțeam că este foarte bine pregătită pentru a scoate în evidență niște lucruri fundamentale care se referă, de fapt, la profilul folcloriștilor, cercetătorilor din domeniu. Curioasă, am început să-i urmăresc emisiunile...

Veta Ghimpu Munteanu (V. Gh.M.): Dragă Tatiana, când îți priveam emisiunile, de fiecare dată mă surprindea nivelul tău de pregătire. Erai foarte bine documentată, lucru mai puțin întâlnit în rândul tinerilor jurnaliști de astăzi, care tind spre emisiuni de divertisment și scandaluri. Tu, o copilă de oraș, ai ajuns să realizezi emisiuni de folclor. De unde până unde, în ce familie te-ai născut și cu ce valori ai crescut? Cum ai ajuns să vorbești despre lucruri eterne?

Tatiana Slivca (T.S.): Vă mulțumesc pentru interesul pe care-l manifestați față de persoana mea. Să

știți că multă lume — artiști, colegi de breaslă, dansatori, toți cei cu care am interacționat, întotdeauna mă întrebau și se întrebau, așa cum o faceți și Dvs., cum se face că eu sunt atât de tânără și atât de preocupată de acest domeniu al folclorului, al tradițiilor noastre. Mi-am pus și eu de foarte multe ori această întrebare și cred că totul vine de undeva de departe. De fapt, ceea ce sunt eu astăzi datorez tuturor oamenilor pe care Dumnezeu mi i-a scos în cale la un moment dat. Este știut faptul că noi suntem suma întâlnirilor din această viață. Pentru mine, muzica este o

chemare a strămoșilor. Eu chiar cred că dacă ajungi să-ți descoperi rolul și misiunea ta pe acest pământ, atunci, în orice împrejurări, ești omul potrivit la locul potrivit. Muzica face parte din mine. Eu lucrez ascultând muzică populară, în mașină ascult aceeași muzică, treburile casnice îmi sporesc și mai bine cu muzică.

Dragul de muzica tradițională mi se trage, cred, de la bunicul Toader din partea tatălui, care a cântat la trompetă și care mi-a lăsat o moștenire genetică. Din povestirile rudelor, știu că a fost un instrumentist foarte solicitat la petrecerile din

sat. Chiar dacă eu n-am ajuns să-l cunosc, pentru că a trecut prea de vreme la cele veșnice, cred că de la el mi s-a transmis dragostea de folclor care-mi curge prin vene. Doi dintre frații tatălui meu au făcut clarinet. N-au făcut carieră, dar cunosc un pic de muzică. Tatăl meu este șofer de curse lungi și întotdeauna a avut muzicuța cu el și cânta când îl prindea inspirația. Sunt născută în Chișinău, dar, tradițional, toate verile mele se împărțeau între bunicul Vasile, tatăl mamei, și bunica Pelaghia, mama tatălui meu. Trebuia să-i împac pe ambii și, în acest fel, stăteam câte o lună la fiecare. Îmi plăcea să răsfoiesc deseori prin albumele de fotografii ale familiei și mai ales mă opream asupra pozelor alb-negru, pentru care am o atracție deosebită. Bunica Ileana, mama mamei mele, a ținut covoare, a lucrat cu croșeta și era o colecționară de baticuri și mărgele. Îi plăcea să poarte multe șiraguri la gât, calitate pe care am moștenit-o și eu. Poate de la ea mi se trage această predilecție pentru portul popular și, deși nu sunt interpretă, îmi place să colecționez ii, catrințe, brăie, băsmăluțe (baticuri), bijuterii tradiționale. Am fost suficient de alintată de mică. Nu purtam două zile la rând aceeași haină și nici aceeași coafură. Le-am dat bătăi de cap părinților, mai ales mamei care trebuia să se reinventeze zi de zi. Apoi, pe la 6 ani, am fost plimbată pe la nunți și diverse petreceri care se țineau cu lăutari. Nu mai spun că petrecerile din familie, zilele

de naștere, se sărbătoreau acasă cu lăutari. În contextul acesta în casa noastră au fost și Mihai Amihalachioae, și Petrică Rotaru, și Maria Iliuț, și Anatol Vițu și mulți alții cărora le mulțumesc pentru că mi-au format gustul pentru muzica adevărată și astăzi pot discerne ușor un kitsch de ceva valoros.

Nu voi uita nunta de pe prispa casei bunicilor, când părinții mei au fost nași. La cât de mică eram, abia de mă puteai zări, dar m-am furișat și am stat pitită lângă țambal toată noaptea. Să fi avut vreo șase ani.

V.Gh.M.: *Vorbește-mi mai multe despre familia ta, în mod special despre părinții tăi. De unde și din ce familii vin și cum s-au stabilit la Chișinău?*

T.S.: Mama este Sofia Leu din satul Zâmbreni, raionul Ialoveni, la 30 de km de Chișinău. Tata este Ion Slivca din Hârcești, Ungheni. S-au întâlnit la Chișinău, aici lucrau, aici și-au constituit familia, așa a vrut destinul.

V.Gh.M.: *Îți amintești atmosfera de la țară, de la bunici? Te-a marcat prin ceva ce ar ține de activitatea ta de astăzi?*

T.S.: Țin minte horele de la Hramul satului din Zâmbreni. La Paște, primarul avea grijă să invite artiști din Chișinău. Satul fiind mai aproape de oraș era cumva mai ușor accesul către anumiți artiști.

De fapt, noi suntem și am fost mereu o familie cu valori spirituale.

Filonul meu a pornit din familie, ai mei erau foarte îndrăgostiți de cântecul popular. Practic acasă ascultam doar muzică populară, dar intrarea mea propriu-zisă în această atmosferă artistică s-a produs datorită interpretei Maria Iliuț, pe care eu o consider a doua mamă.

V.Gh.M.: *Cum ai cunoscut-o pe Maria Iliuț?*

T.S.: Se spune că întâmplarea este mâna nevăzută a lui Dumnezeu. Eram cu mama la odihnă la Slănic Moldova. Noi trebuia să ne întoarcem la Chișinău a doua zi, Maria Iliuț venise cu o zi înainte. Eram cazați în același hotel, ba mai mult, pe același etaj. Ne-am salutat, a aflat că suntem de la Chișinău, s-a legat așa cumva discuția și ne-a invitat la ea. Acea noapte s-a lăsat cu povești și cu mult cântec.

V.Gh.M.: *Ce vârstă aveai?*

T.S.: Aveam șapte ani. Eu mă uitam cu ochi mari la doamna Maria Iliuț care mi-a dăruit o fotografie cu autograf. Acea fotografie o păstrez și azi cu mult drag și respect, iar câteva săptămâni în urmă, Magdalena, nepoata ei cea mică, pe care am botezat-o, mi-a adus o fotografie similară și am re trăit cu emoții prima noastră întâlnire. Doamna Maria Iliuț și doamna Elena Osoianu conduceau atunci Colectivul de copii „Iedera” de la Palatul de Cul-

Tatiana Slivca cu părinții Sofia și Ion

Bunicii Tatianeii Slivca

tură al Copiilor din Chișinău. I-a propus mamei să mă aducă în acel ansamblu unde activa și Petru Dinjos. Practic, ne diriguiau membrii Ansamblului „Tălăncuța”. Este știut că la îndemnul lui Andrei Tamazlăcaru au început să se înfiripeze aceste colective de copii.

V.Gh.M.: *Dar tu îți doreai să activezi în domeniul cântecului popular?*

T.S.: Eu nu îmi imaginam să fac altceva. Eu eram foarte pasionată de cântecul popular. Aveam casete cu piese ale interpreților de muzică populară, le ascultam, scriam textele, le știam pe de rost. Deci, integrarea mea în Ansamblul „Iederea” a fost foarte firească. Doamna Maria Iliuț mi-a încredințat caietul unde avea scrise de mână textele cântecelor. Am venit acasă și am copiat acele cântece care erau scrise în graiul de la baștina Mariei Iliuț. Păstrez acel caiet ca o frumoasă amintire. Noi, cei mici, îi urmăream toate mișcărilor, felul de a se pregăti de un eveniment, felul cum își împletea acele cosițe deosebite și, pe alocuri, încercam s-o imităm. Eram copii.

Eu am un frate mai mic cu trei ani, Tudor, care a frecventat și el o perioadă ansamblul. Ambii am studiat la Liceul „Onisifor Ghibu” din sectorul Buiucani. Este un liceu cu profil coregrafic-muzical și ambii

am fost în clasă coregrafică. Am făcut dans popular timp de nouă ani. Am dansat în Ansamblul „Strămoșeasca”, condus de coregraful Andrei Baciuc. Și asta a fost o întâlnire foarte importantă pentru mine. Acest profesor m-a disciplinat, ne-a disciplinat pe toți și îi rămânem recunoscători. Atunci nu era repetiție la care să nu plângem, să nu ne supărăm pe el, dar am înțeles cu timpul că altfel nu ai cum să obții rezultate — ținută, zâmbet. Nu pot uita momentul în care m-am întâlnit prima oară cu Andrei Baciuc și mi-a dat la o parte bretonul din frunte spunându-mi poruncitor că, de mâine, la ora de dans, fără breton. Nu uit nici prima oară dură pentru faptul că mi-am uitat acasă un detaliu din uniforma de balet. Eh, de câte ori am preferat să fac cale înapoi și să-mi completez uniforma, decât să mai fiu certată. Câte și mai câte. Au fost etape care mi-au rodat caracterul și din eleva timidă, cuminte, care nu prea ieșea din cuvântul profesorilor, am ajuns să știu lupta pentru visul meu bun și, mai cu seamă, în ciuda a toți și a toate, să cred în el.

V.Gh.M.: *Cât timp ai fost în ansamblul Mariei Iliuț și al Ilenei Osoianu?*

T.S. Până prin clasa a opta, când Maria Iliuț plecase din țară.

V.Gh.M.: *Bine, dar odată cu plecarea Mariei Iliuț colectivul s-a destrămat?*

T.S. Nu, dar eu deja eram antrenată în alte activități, fiindcă părinții mei au avut grijă mereu să-mi ocupe timpul. După orele de la liceu, aveam cursuri de limbi străine, ansamblul folcloric, dans popular și clasic. La liceu făceam și solfegiu, și pian. Fiind într-o clasă cu profil coregrafic, am avut la final două atestate. Unul de obiecte generale și altul de profil.

V.Gh.M.: *Probabil, te vedeai artist ca fiecare copil...*

T.S. Și da, și nu. Eu cumva mi-am satisfăcut această dorință în timpul cât am activat în Ansamblul Folcloric „Iedera”. Mi-am dorit, după absolvirea liceului, să merg în Ansamblul Academic de Dansuri Populare „Joc” și să-mi continui studiile la Institutul de Arte. Andrei Baciuc ne recomanda mereu să adoptăm cultura de a merge la spectacole. Îmi amintesc și acum primul spectacol al „JOC”-ului, la care am fost trimiși. Eu nu aveam bilet, dar trebuia să fiu la eveniment. Nu știu cum s-a descurcat tata, dar am mers la spectacol și pentru mine a fost impresionant. Era o formulă de dansatori excepționali. În momentul când trebuia să decid unde-mi voi continua studiile universitare, eu eram impregnată de dans popular, de cântec folcloric, de costum popular. Primul meu costum l-am avut la vârsta de 7 ani. Mi l-a adus Maria Iliuț din Crasna. Am și astăzi acel costum, iar ia o mai port. Catrința țesută de sora ei Ileana o păstrez intactă. Am fost un copil crescut în culise cu tot ce presupune această viață. Cu Maria Iliuț am fost la diverse concursuri și festivaluri peste Prut și acea atmosferă mi-a plăcut enorm. Cred că toate aceste activități au fost o pregătire pentru ce avea să urmeze, deși nu intuiaam ce anume va urma.

V.Gh.M.: *Și cum ai ajuns unde ai ajuns?*

T.S.: Când urma să decid la ce facultate să mă înscriu, am avut timp de două săptămâni polemici cu tata. Mama nu s-a implicat în această po-

Frații Tatiana și Tudor Slivca

veste, fiindcă ea știa cât de mult îmi doream să ajung la „JOC“. Tata a fost foarte pragmatic și mi-a zis: „Ai dansat, ai cântat toată copilăria, adolescența, a venit timpul să-ți alegi o profesie“. Și-a motivat insistența de a alege altceva prin faptul că dansatorii au o viață profesională foarte scurtă. Peste ani, am înțeles că a avut perfectă dreptate, dar atunci mă supărasem pe el, nu înțelegeam de ce îmi interzice. Am fost învățată să fac ascultare și să nu prea ies din cuvânt, dar aveam situații când nu mă putea opri nimeni. Atunci am ripostat scurt: „Sângele apă nu se face!“. O fi conștientizat că este un moment care mă depășește și de atunci n-am mai polemizat niciodată pe acest subiect, lăsându-mă să mă dezvolt și să-mi urmez drumul. În același timp, am fost mereu foarte hotărâtă și dacă am luat-o pe un drum, pierd sau câștig, mă duc până la capăt. Atunci le-am zis părinților că dacă nu mă lasă să merg la „JOC“, eu voi face jurnalism, dar tot folclorul va fi domeniul pe care îl voi promova.

V.Gh.M.: *Dar de unde până unde ideea de a te face jurnalistă?*

T.S.: Eu voiam să rămân în aceeași albie a folclorului, să spun lumii despre aceste lucruri care erau date uitării, dar care mie mi se păreau foarte importante — despre ce se întâmplă în culise, despre viața artiștilor deloc ușoară, cu foarte multe zbuciumuri. Ce vede publicul pe

scenă este rezultatul final, dar eu știu cum se muncește în spate, câte lacrimi sunt vărsate, câte îndoieli, dezamăgiri, câte renunțări... Este o muncă foarte grea care necesită consecvență. Am depus dosarul la Universitatea de Stat din Moldova și, concomitent, la Iași, la Universitatea „Alexandru Ioan Cuza“. Am fost admisă la noi și am învățat două săptămâni, apoi am primit răspunsul de la Iași. Mi-am retras actele, am făcut bagajele și am plecat. Sunt foarte fericită că mi-am făcut studiile anume acolo, locul unde am avut timp să înțeleg că puterea mesajului, a cuvântului scris ori rostit, aduce cu sine și o responsabilitate care trebuie asumată.

Când am plecat să-mi fac studiile la Universitatea „Alexandru Ioan Cuza“ de la Iași, primul lucru pe care l-am pus în valiză au fost câteva case-te cu muzică populară și cărți. Sigur, colecția casetelor mele s-a îmbogățit treptat cu muzica interpreților din România. Prima mea săptămână la Iași n-o voi uita niciodată. Au fost și lacrimi, multe lacrimi, deoarece am avut impresia pentru un moment că sunt singură pe lume. Din fericire, n-am avut timp de bocit, a trebuit să-mi revin repede pentru că erau multe de făcut. Tocurile le-am schimbat pe balerini și am pornit în ritmuri allegro în căutare de răspunsuri la multe întrebări. Știam un singur lucru, care m-a urmărit mereu: „să nu-i fac de răs pe părinții mei“ care au investit foarte mult în mine și eu mă simțeam obligată să le îndreptătesc așteptările.

La Iași, am avut parte de profesori excepționali care m-au marcat, atât teoreticieni, cât și practicieni. Una dintre aceste personalități a fost Vanda Condurache, primul specialist care mi-a spus că mă vede în televiziune și m-a îndrumat să-mi canalizez eforturile spre acest domeniu. Aprecierii ei m-a motivat și mai mult să-mi demonstrez mie că se poate. Nu este un secret, au încercat mulți să mă scoată de pe drumul meu spunându-mi că folclorul nu-i reprezintă pe tineri. Eu rămân pe segmentul pe care mi l-am ales și în această direcție voi continua să mă dezvolt. Uneori, faptul că sunt încăpățânată și știu

Tatiana Slivca în Ansamblul etnofolcloric „Ederea“

exact ce-mi doresc mă ajută să mă ridic deasupra valului și să-mi continui drumul cu încredere. La începutul anului II, am avut un examen dificil la Vanda Condurache. Le-am spus părinților că dacă nu îl susțin nici nu vin la Crăciun acasă. Profesoara mi-a dat 10 și atunci m-a și îndemnat să fac televiziune. Dar eu aveam deja un pic de experiență. În primul an de facultate, în cele două vacanțe când veneam acasă nu mă odihneam ca toată lumea, ci făceam stagii practice la Televiziunea Națională la „Mesager”. Rodica Dimitriu de la Departamentul știri externe m-a luat sub aripa ei. Am avut posibilitatea să merg pe teren și încet, încet să deprind meseria de reporter.

V.Gh.M.: *Da, dar era cu totul altceva decât ceea ce îți propusesei la facultate...*

T.S.: Da, erau știri, dar erau din domeniul cultură, social. Rafael Agadjanean, Irina Crăciun au fost oamenii de care m-am ținut scai și căutam să-i însoțesc pe teren. Am

avut capacitatea de a învăța tot ce mi s-a oferit. E adevărat că meseria asta se fură, fiindcă doar pe teren poți învăța lucruri care nu sunt scrise în cărți. Și la Iași eram implicați în astfel de procese, iar piatra de încercare pentru studenții de la Jurnalism este Agenția de știri CuzaNet. Noi trebuia să generăm subiecte, știri în fiecare zi. A fost o practică extraordinară. Zi de zi, cutreieram Copoul în căutare de subiecte. Întâmplarea a făcut ca domeniul meu de activitate să fie Universitatea de Arte „George Enescu”. Asta deși profesorii au repartizat, nu ne-au lăsat pe noi să ne alegem domeniul. Nu am făcut nimic intenționat, toate au venit cumva de la sine, iar eu doar am prins ritmul și am învățat din mers. De atunci am înțeles că sunt pe drumul meu. În anul III de facultate, făceam naveta pentru că scriam teza de licență care se numea „Producția video și studiourile independente din Republica Moldova”. Aveam terenul de cercetare cu profesorul meu Alexandru Condurache, un om pe care-l am la

inimă până astăzi pentru capacitatea lui de a mă motiva să mă autodepășesc. Punctualitatea este cheia succesului și, dacă vrei să reușești în viață, este aproape obligatoriu să ai această calitate. Am învățat-o inclusiv de la Alex Condurache.

Mai pot spune că sunt o fericită astăzi pentru că Dumnezeu mi-a scos-o în cale pe Violeta Gorgos. Eram în anul II de facultate. Ne-am întâlnit pe holurile Universității de Arte, eu în căutare de știri, ea — cu echipa de filmare TVR Iași. De atunci, tot învăț meserie de la Violeta. Ea a fost omul care m-a luat pe teren la filmări, mi-a încredințat microfonul pentru a face primele interviuri care, ulterior, erau folosite în emisiunile de la TVR Iași. Grație ei, am cunoscut partea practică a meseriei. Mie-mi plac oamenii care au substanță, de la care am ce învăța și am avut multe întâlniri de acest gen în viață. Le mulțumesc tuturor pentru un vot de încredere la momentul potrivit.

Cu fiecare an, simțeam că sunt mai aproape de visul meu. În anul 2008, după îndelungi căutări și provocări, am avut curajul să realizez emisiunea „În culisele neamului”, care mai târziu și-a schimbat genericul în „Zestrea neamului”. O emisiune de folclor înseamnă, în primul rând, mare responsabilitate pentru cuvântul pe care-l spui și pentru ceea ce promovezi. Nici un început nu este simplu și chiar n-a fost, dar Dumnezeu mi-a scos în cale oameni care au crezut în mine și m-au încurajat să nu mă opresc.

Când am început să realizez emisiunea, am fost prima care a filmat rubrici despre costumele interpretilor, viața lor de dincolo de scenă, repetiții, imprimări. Până în 2008, asemenea reportaje nu vedeai în cele două emisiuni de folclor care existau. În toți acești ani, am bătătorit multe cărări în căutare de comori folclorice demne de a fi prezentate în emisiunea „Zestrea neamului”, am deschis lăzi cu zestre, am stat la taifas cu mulți artiști ai cântecului popular de pe ambele maluri ale Prutului și nu mă opresc aici. Am activat în câteva reprize la Noroc TV, apoi la Vocea

Basarabiei, iar din 2018 sunt implicată cu tot sufletul în munca la TVR Moldova. Aici am depus un CV și am fost repartizată într-un proiect care era deja, o emisiune socială. Eram reporter la emisiunea „Obiectiv comun“, deși gândul îmi era la oportunitatea de a face o emisiune de folclor. Și a apărut această posibilitate în toamna anului 2021. Pe 9 octombrie, a fost inițiat proiectul „Tradiții“. Mihai Rădulescu, colegul nostru de la București, responsabil din punct de vedere editorial de TVR Moldova, a văzut proiectul și m-a întrebat ce-am făcut eu până acum. El a observat în mine acel dor după folclor, acea scânteie. Datorită intuiției lui Mihai Rădulescu, am lansat acest proiect, cu el am gândit titlul, genericul, tot ce ține de pachetul grafic al emisiunii. Și de atunci am revenit în albia mea. Televiziunea este muncă de echipă și noi chiar avem parte de o echipă tehnică extraordinară. Le sunt recunoscătoare fiecărui membru în parte pentru efortul depus zi de zi, la fiecare proiect în care este nevoie de creativitate și dragoste.

Îmi amintesc și astăzi cu cât interes urmăream încă din copilărie emisiunile de folclor ale Televiziunii Române. Nu le priveam pur și simplu, dar cu creionul în mână, fără să fiu îndemnată de nimeni, inconștient chiar aș spune. Vizionam programele realizate de Mărioara Murărescu, Elise Stan și-mi notam numele fiecărui interpret, cărei zone îi aparține, ce fel de costum poartă, încercam să deslușesc și să învăț să fac deosebire între zonele folclorice, care este specificul, care sunt interpretii de referință. Sunt detalii pe care le-am acumulat în timp, așa încât astăzi să fiu mândră de faptul că pot interviua orice interpret, din orice zonă folclorică, pentru că sunt documentată. Au fost niște începuturi pe care atunci sigur nu le conștientizam și nu știam că-mi vor folosi vreodată. Eu o făceam din plăcere și din dragul de a cunoaște un domeniu pe care-l simțeam aproape.

V.Gh.M.: *Ai editat două cărți care-ți poartă semnătura. Vorbește-ne despre ele?*

T.S.: Să țeși, precum un covor, poveștile oamenilor atât de iubiți de lume este un lucru de mare responsabilitate. Multe istorii de viață și de cântec am depănat până acum și fiecare își are farmecul ei, coborâșuri foarte abrupte urmate de urcușuri impresionante. Toate aceste povești mi-au fost exemplu.

Prin intermediul personajelor mele am înțeles că lucrurile nu pot fi grăbite, ele se întâmplă exact atunci când le bate ceasul. Am înțeles că pentru a ajunge undeva trebuie să știi exact ce vrei și să accepți nu doar laurii, dar mai ales obstacolele pe care le vei întâmpina. În anul 2018, la invitația lui Mihai Ciobanu am lucrat împreună la cartea „Cântecele de acasă mă poartă prin lume“. Aceasta face parte din seria de cărți „Dialoguri la focul din vatră“, proiect al Editurii Prut Internațional. Doi ani mai târziu, am fost abordată de aceeași editură pentru editarea unor interviuri cu personalitățile despre care am realizat emisiuni. Astfel a

apărut cartea „Zestrea neamului, interviuri cu străjerii folclorului“.

V.Gh.M.: *Până aici ai făcut doar televiziune, cum ai ajuns la Radio Chișinău?*

T.S.: La Radio Chișinău am ajuns la sugestia Mariei Mocanu, care îmi urmărea activitatea de la televiziune. M-a invitat la un interviu să povestim despre această pasiune pentru folclor, care s-a transformat într-un mod de viață, în meserie, după care a venit invitația de a realiza de două ori pe săptămână emisiunea de folclor „Dor de izvor“, moderată atunci de Maria Mocanu de luni până vineri. Un an mai târziu, am intrat cu proiectul „Zestrea neamului“, care este marcă înregistrată și continuă și astăzi de luni până joi, pe același tronson, de la ora 15.05.

V.Gh.M.: *Este o diferență între munca la radio și munca în televiziune?*

T.S.: Și în radio, și în televiziune la baza muncii unui jurnalist este

documentarea. Trebuie să fii foarte pregătit. Instrumentele sunt aceleași, doar că la televiziune trebuie să ții cont de mult mai multe lucruri pentru că e vorba de imagine și sunt implicați mai mulți oameni în procesul de creație. La radio, ești stăpânul emisiunii, doar regizorul stă la pupitrul. Eu îmi montez singură emisiunile de radio. Este vorba despre un simț pe care-l dezvolti în timp. Conștientizezi faptul că este vorba despre niște destine și vrei să fie emisiunea așa cum ți-o imaginezi.

V.Gh.M.: *Tatiana, până aici toate bune și frumoase, muncă, muncă și iar muncă. Când ai timp pentru tine?*

T.S.: Păi, nu prea am timp pentru viața mea personală și așa a fost dintotdeauna. De fapt, eu nu mi-am prea pus problema, cred că are Dumnezeu planul lui, nu stau să mă cramponez în lucrurile astea. Eu sunt pasionată până peste cap de ceea ce fac și viața mea este foarte plină. Acum, dacă vor fi schimbări și pe plan personal, vor fi binevenite.

V.Gh.M.: *Vorbeam odată într-o discuție particulară că ai avut și istoriile tale de dragoste, și dezamăgiri, și neîmpliniri... Vrei să vorbești despre acest subiect?*

T.S. N-am vorbit niciodată despre viața personală în public și nu știu dacă este cazul. Pot să spun doar că este foarte greu să găsec un om cu care să mă însoțesc și să-mi accept ritmul de viață, care din câte se vede este unul galopant. Or, eu nu am vrut să renunț niciodată la acest ritm și nu știu dacă voi renunța vreodată. Dar acesta este modul de viață al oricărui jurnalist de televiziune, nu inventez eu acum. Trebuie să fie un ritm susținut în cazul în care ții la produsul tău și vrei să faci performanță. Or, eu am conștientizat dintotdeauna că toate emisiunile mele ajung într-o arhivă personală, a televiziunii sau într-o arhivă națională. Astăzi, privesc cu foarte mare drag emisiuni pe care le-am realizat începând cu anul 2008 și sunt fericită că am putut înregistra în format video imagini pe care le am doar eu. Am investit în harduri de memorie

care-s destul de costisitoare și mi-am arhivat toate emisiunile. Colegii mei de breaslă se miră că eu păstrez chiar și bruturile, pentru că din cinci ore de filmare pe post intră 28 sau 55 de minute. Nu arunc materialul brut, pentru că nu știi niciodată când poți avea nevoie de el. Revii, îți amintești că este acolo un moment pe care nu l-ai folosit și atunci îl poți integra într-o pastilă, într-o știre. Când s-a făcut schimbul de conducere de la „Noroc TV“, s-a cam șters totul. Dacă nu mi-aș fi arhivat emisiunile, aș fi rămas cu nimic. Și încă ceva. Omul cu care aș putea să formez o familie ar trebui să fie pe aceeași dimensiune spirituală și cu aceeași pasiune pentru tradiții.

V.Gh.M.: *Te-am întrebat de viața personală și până la urmă viața ta, totuși, e televiziunea și pasiunea pentru folclor. Tatiana, vreau să constat că astăzi nu sunt prea mulți oameni de felul tău, care să depună atâta suflet în munca sa și care să se sacrifice pentru ceea ce fac. Îmi pare bine că te-am descoperit așa cum ești, fiindcă într-un timp mă gândeam că tinerețul de astăzi abordează lucrurile cu superficialitate. Și când întâlnești un astfel de om, cu multă profunzime și drag, te gândești că nu e totul pierdut. Sigur că orice femeie își dorește un bărbat alături, pe umărul căruia poate pune capul, își dorește și copilași. Să dea Domnul să vină. Deocamdată îți doresc să-ți ții calea tot cu aceeași pasiune fie în radio, fie în televiziune, fiindcă atât ești de plină din tot ceea ce e al nostru, de folclor, tradiții, de frumosul ce izbucnește din noi.*

T.S.: Acest frumos m-a făcut să merg mai departe. Am cunoscut prin intermediul emisiunii „Tradiții“ atâta lume bună care se ocupă de meșteșugurile populare. Îmi amintesc de doamna Natalia Crudu din Ciobalaccia, despre care mi-ați vorbit chiar dumneavoastră. O minune de femeie și multe altele ca ea, care la o vârstă înaintată au atâta dragoste, vitalitate, pasiune de dăruit urmașilor. Toate aceste femei m-au inspirat și m-au adus până la momentul când am început să-mi cos singură iile.

Da, e un proces anevoios, dar din

care nu mă mai pot opri și e timpul meu de răgaz, de liniște, de meditație. Mi-am cusut deja câteva cămași. Una este după o planșă din zona Bucovinei, a doua este o cămașă cu platcă pe care m-a ajutat să o croiesc și s-o închei doamna Tatiana Popa de la Palanca, Călărași. Lucrez la a treia cămașă din zona Olteniei, cu mâneci largi, iar acum câteva zile m-am apucat de un model de Banat.

V.Gh.M.: *Și când vei ajunge și la cea de acasă?*

T.S. Sigur că voi face și una de Basarabia. Probabil, va fi o cămașă cu păsări.

V.Gh.M.: *Mă bucur de ce aud. Bravo! Când întâlnesc astfel de oameni precum e Natalia Crudu, Tatiana Popa, Petru Dinjos, Maria Iliuț, surorile Osoianu, Nicolae Gribincea, Suzana Popescu, Silvia Zagoreanu și alții zic că e un mare noroc pentru cultura noastră și că pe ei se ține lumea și spiritul nostru creativ.*

T.S. Sunt oameni care trăiesc în baza unor valori spirituale.

V.Gh.M.: *Astăzi, m-am convins că și tu faci parte din rândul unor astfel de oameni...*

T.S. Este firesc, pentru că am fost crescută spiritual de membrii „Tălăncuței“ — Maria Iliuț, Ileana Osoianu, Petru Dinjos.

V.Gh.M.: *Tatiana, mie nu-mi rămâne decât să-ți doresc multă, multă sănătate ca să poți realiza tot ce îți dorești, fiindcă ceea ce faci e atât de important pentru noi, cei care ne interesăm și trăim cu frumosul acesta. Ție îți reușește atât în emisiunile radio, cât și în cele televizate și în tot ceea ce faci. Să tot faci!*

T.S.: Dincolo de moda timpului, de tendințe și curente, voi continua să fac doar ceea ce cred și nu voi da curs a ceva ce nu mă reprezintă. Eu văd tot ceea ce fac ca pe o misiune, îmi fac munca cât pot de bine. Dacă toată lumea s-ar dedica maximum la locul de muncă și ar face astăzi tot ce poate mai bine, atunci lucrurile ar fi altfel pe toate dimensiunile vieții. Vă mulțumesc mult pentru acest dialog!

Rostul vieții noastre depinde de noi înșine, dar și de modelatorii destinului nostru...

Pavel POPA (P.P.): *Ce mai face și cine este Raia Rogac?*

Raia ROGAC (R.R.): Muncește ca un rob, e aprecierea altora despre mine. Părerea mea este că muncesc mult, dar cu plăcere. Și acum să dezvălui un secret, știut de mulți, practicat de puțini. Atunci când muncești cu plăcere, nu obosești, însă este și aici o condiție: să-ți placă ceea ce faci, mai întâi celor din jur sau celor care așteaptă produsul muncii, fie intelectual sau fizic, apoi ție să-ți placă. Prin prizmă, dintr-o parte, se vede mai bine calitatea. Să-ți faci munca așa ca să nu „fie cum o fi“, vorba unui interlocutor de-al meu, sculptor și pedagog.

P.P.: Știm că un concept de viață îmbrățișează o mare varietate de semnificații. Deși au fost propuse multe definiții, cu toate acestea nu există o descriere immortalizată despre viața. Ce ar însemna și care ar fi definiția vieții Raei Rogac?

R.R.: Ar însemna ca viața Raiei Rogac să lase urme după ultima călătorie pe acest pământ. Cu cât pasul, voința și dorința vor fi mai puternice, cu atât și urmele vor fi mai profunde. Definiția ar fi **rostul și munca**.

Viața este cea mai mare minune. Acest lucru ar trebui să-l conștientizăm chiar de la primii pași, când mergem desculț prin iarba care ne mângâie picioarele. Cu părere de rău lucrul aceasta se întâmplă cu mult mai târziu, pentru unii chiar foarte târziu.

P.P.: Noi, românii basarabeni, asemenea tuturor conaționalilor noștri de pretutindeni, prețuim nespuse de mult baștina și ne reîntorcem cu

toate ocaziile la ea, chiar și atunci când nu mai avem pe nimeni dintre cei apropiați. Care vă sunt amintirile despre baștina de unde v-ați luat zborul în lumea mare?

R.R.: Satul meu de baștină are un nume amar, dar dulce în amintiri. Se numește *Pelinia* și se află la nordul R.Moldova, a fost în județul Bălți, apoi Râșcani și acum în Drochia. I-am construit un monument durabil: în cuvinte. Am scris, după muncă asiduă, cercetări în mai multe arhive din România și Chișinău, monografia intitulată „*Pelinia — nume*

de legendă“, premiată la Salonul de Carte de la Biblioteca Națională, ediția 2010. Cel mai bine e însă să prezint un fragment din Prefața „*Pelinia — un capitol din marea cronică a Neamului*“, semnată de cercetătorul, scriitorul, documentalistul Iurie Colesnic: „Acest volum mai conține o noutate pe care n-am întâlnit-o în alte istorii ale localităților și care, cred, este un exemplu bun de urmat pentru ca istoriile satelor noastre să nu se asemene mai mult cu niște dări de seamă, cu niște rapoarte statistice, ca în ele să fie prezentă com-

ponenta umanistă sau, mai bine zis, umană, adică omul care, în fond, reprezintă subiectul acestei cărți, viața lui pe parcursul anilor, trecerea lui prin epoci și schimbări sociale, prin revoluții și războaie, prin deportări și foamete. Raia Rogac, publicistă cunoscută în Moldova, a realizat o serie de interviuri, care constituie materialul viu al cărții, secțiunea ei de aur, fiindcă din paginile respective vorbește însuși contemporanul nostru. Prin aceste spovedanii, noi deja lăsăm mărturie pentru urmași. Acesta este aportul nostru la istoria contemporană pentru urmași. Acesta este aportul nostru la istoria con-

Raia Rogac, copilă

temporană a Peliniei și șansa noastră de a fi descoperiți peste ani, de alte generații care, la sigur, vor dori să știe cum am trăit, ce priorități am avut, ce evenimente ne-au marcat și ce n-am reușit să realizăm. Printre multe alte merite ale acestei lucrări, aș menționa deosebita meticulozitate cu care a fost întocmită partea documentară. Acest lucru îi favorizează pe istorici, pe sociologi, pe folcloriști ca să intercaleze această scriere în istoria întregului nostru popor. Cartea este scrisă cu multă dragoste pentru oamenii Peliniei. Pentru mine, însă, această carte — „Pelinia — nume de legendă” — reprezintă un nou capitol din **marea carte a Neamului nostru.**“

Într-o altă carte de-a mea „Punți de suflet. Convorbiri”, m-am inclus cu o convorbire cu mine însămi, intitulată „Baștina — simbol al iubirii”, având motivația personală de dragoste față de satul natal cu toate ale lui. Între altele menționez: „așa precum se spune că nu există om să nu fi scris vreo poezie, presupun că nu există persoană care să nu-și iubească baștina în care s-a născut — izvorul marilor iubiri pentru întreaga viață: de părinți, de Neam, de Țară, de tradiții, și chiar de ființa dragă, pentru că anume în adolescență încolțește amorul. Octavian Paler scria: „toți avem nevoie de un asemenea loc pe

care nu-l judecăm niciodată, care nu e nici rău, nici bun, căci există deasupra greșelilor și-l iubim fără obiecții”. Iar Mircea Eliade își exprima regretul că „n-am fost crescut la țară, că n-am cunoscut, copil fiind, viața satului, care mi se părea singura adevărată, că acum sunt rupt definitiv de lumea aceasta idilică”.

P.P.: Știu că *Pelinia* este un sat mare și frumos și are mai mulți scriitori, ziariști... Au mai scris și alții cărți despre sat?

R.R.: Cu părere de rău, nu. Poezii dedicate satului natal Pelinia au scris Ion Vieru, Ianoș Țurcanu, maestrul Ion Dascăl i-a dedicat un imn... Încercări au fost mai multe, s-a și plătit chiar o carte în avans, pretinzându-se că manuscrisul e gata, s-a plătit atât pentru lucrare, dar și pentru editură, pentru tipografie. Am încercat să-i găsesc pe cei trei autori preținși, care au fost remunerați cu bani grei la acea perioadă, după multe căutări i-am găsit, am descoperit că niciunul nu avea scris nici măcar un rând, așa că banii s-au dus pe gura lupului. Eu nu am pretins să primesc bani pentru scriere și cercetare, doar pentru editură și tipografie. Până la urmă am fost nevoită tot eu să caut sponsori. Nu regret nimic, chiar și acum aș porni-o de la capăt, poate chiar în

0 succintă incursiune biografică

Raia Rogac, născută la 16 ianuarie anul 1954 în satul Pelinia, raionul Drochia, Republica Moldova.

Licențiată a Universității de Stat din Moldova, Facultatea Filologie cu Specializare în Jurnalistică.

Activitate: redactor la Radio și Televiziune (actualități); redactor, redactor superior la Agenția de Stat *Moldova-Press*; redactor-șef la revista specializată BOPI și redactor-coordonator la revista *Intellectus* în cadrul Agenției de Stat pentru Protecția Proprietății Intellectuale, șef oficiu de presă la Biblioteca Municipală B.P. Hasdeu; colaborator literar la revista „Moldova”. Stagiere de trei luni la AgerPres, București.

Membru al Uniunii Jurnaliștilor din Moldova și al Uniunii Ziariștilor Profesioniști din România. Cetățean de Onoare al satului Pelinia. Laureată a Premiului Academiei de Științe a Moldovei.

Colaborări: reviste și ziare din Republica Moldova și România — *Limba Română*, *Bibliopolis*, *Realități culturale*, *Glasul Națiunii*, *Literatura și Arta*, *Glasul*, *Făclia*, *Timpul*, *Florile Dalbe*, *Accente*, *Biblioteca Bucureștilor*, *Clipa* de la București, *Revista Română* de la Iași, *Vatra veche* de la Târgu-Mureș, *Mișcarea Literară* de la Bistrița-Năsăud, *Curtea de la Argeș* din localitatea cu același nume, *Lumină lină* din SUA ș.a.

Volume publicate: *Convorbiri de suflet* (2004); *Neamul Colibaba*. *Dialoguri de familie* (2005); *Cu dragoste, fidelitate și dăruire* (2006); *Tentația metaforei* (grup de autori, 2007); *Pelinia — nume de legendă*, monografie, (2009), Premiul la Salonul de Carte de la Biblioteca Națională a Moldovei, ediția 2010; *Punți de suflet* (2010); *Punți de suflet* (2011), Premiul „Cea mai bună carte a anului”, Publicistică, Salonul de Carte de la Biblioteca Națională a Moldovei, ediția 2011; *Biblioteca „Onisifor Ghibu” două decenii de istorie*, în colaborare cu Ion Constantin, monografie, (2012), Diplomă de Excelență a Academiei de Știință din Moldova; *Alte punți de suflet* (2014); *Taina mărturisirilor* (2015); Diplomă de Merit a Salonului de Carte din Galați; *Biblioteca între lecturi și evenimente. Cronică, eseuri, interviuri, consemnări* (2018) locul II, Asociația Bibliotecarilor din Moldova; *Ziduri întru veșnicirea Neamului. Convorbiri, recenzii, eseuri* (2020), Diplomă de Excelență a Ligii Culturale pentru Unitatea Românilor de Pretutindeni.

Cărțile au fost lansate la Salonul de Carte de la Biblioteca Națională, la Târgul „Gaudeamus” și Librăria Mihail Sadoveanu din București, la Salonul de Carte din Galați, la Clubul Iubitorilor de Cultură de la Curtea de Argeș, la Festivalul Internațional de Carte Bookfest din Chișinău, la filialele Bibliotecii Municipale B.P. Hasdeu, în special la Biblioteca Centrală, Liviu Rebreanu, Biblioteca Județeană Argeș Dinicu Golescu din Pitești și la Centrul de Cultură George Topârceanu din Curtea de Argeș.

Într-un cuvânt, Raia Rogac ne ajută să cunoaștem cu mult mai multe lucruri și din interior, din chiar forul lor sufletesc, din „tainele” inimii, dar și din cele ale cugetului, despre oamenii de cultură — scriitori, pictori, cântăreți, profesori, editori etc.

Preocuparea ei pasionată pentru valori și pentru mai buna cunoaștere a celor care le creează este salutară, căci prin valori se va salva lumea.

Acad. Mihai Cimpoi.

Acest traseu prin imperiul valorilor spirituale, lipsit de orice reverberații sesifice, demonstrează amploarea discuțiilor, profunzimea problemelor abordate, acuitatea întrebărilor pe muchie de cuțit și confirmă, o dată în plus, că Raia Rogac și-a ales, ca emblemă a destinului, ultima segvență dintr-o arhicunoscută aserțiune a lui Constantin Brâncuși: muncește ca un rob.

Dr. Veronica Postolachi, critic literar

Pentru a înțelege, așadar, situația acestui segment de românism, care este Basarabia, cartea/ciclul (de cărți) a Raiei Rogac este(sunt) un veritabil ghid spiritual. Scrisă (e) cu modestie și onestitate, ea (ele) este (sunt) ca o cetate cu turn. Cu regretul că, între atâtea sute de pagini, autoarea n-a găsit de cuviință să adauge și un auto-interviu, cu totul necesar pentru istoria literară, nu-mi rămâne decât să citez cuvintele sale: „Eu spun că la fel de bine e și când poți ajuta, și când ești ajutat. Sau, cum ar spune un înțelept: un minut de succes poate șterge ani de nereușite”. Din acest punct de vedere, inegalabila Raia Rogac, ghidul nostru din vremuri bune de la Chișinău, are nu minutul, ci viața ei de succes.

Marian Nencescu, critic literar

aceleași condiții vitrice. Să revenim însă la firul inițial. Amintirile despre sat sunt copleșitoare și toate frumoase. Îmi mărturisesc compozitorul Andrei Doga că chiar și pe timp de război, copilăria tot frumoasă rămâne. Baștina este ca o pepenieră, unde sămânța umană crește și se dezvoltă, apoi își ia zborul sau rămâne pe loc. Pe coperta a patra a monografiei amintite, am scris următoarele: *Pelinia nu este un nume. Pelinia este un sentiment care ne leagă ca și cordonul ombilical pe toată viața, fie că suntem pelinieni din afară, reprezentând-o cu demnitate prin realizări și succese, fie că suntem pelinieni din interior, care-i continuăm zidirea și-i ținem aprins focul în vatră. Satul natal, cu partea lui de cer și pământ, cu inconfundabila-i identitate, îl purtăm în noi și cu noi, pentru că el ne este leagănul copilăriei care, după cum afirmă Lucian Blaga, „este inima tuturor vârstelor”, ne este Bethleemul nostru pentru veșnicie. Suntem așa cum suntem, pentru că ne-a fost dat să ne naștem atunci, și anume acolo. Ne-a mai fost dat sub lumină cerească și pământescă să avem anumiți părinți, frați și surori, moși și strămoși, năcuți și ei din humă peliniană, și care fac parte din același arbore spiritual, care neam se cheamă. În noi și prin noi trăiesc străbunii, dar și urmașii, pentru care ne facem utilă vremelnicia pe acest microsegment de cosmos. Ne trăim prin ei prezentul perpetuu,*

pe care întemeietorii noștri daci l-au numit nemoartea. Îmi doresc ca Pelinia și „Pelinia — nume de legendă” să cunoască viață lungă și continuă. Cred că la această întrebare răspunsul e suficient. Sper ca amintirile despre sat și oamenii lui din perioada copilăriei și adolescenței mele să se regăsească într-o carte viitoare.

P.P.: Cum vă amintiți casa copilăriei?

R.R.: Cu lux de amănunte, cu melancolie și durere, pentru că nu mai este. Fratele cu doi ani mai mare ca mine a moștenit-o, a demolat-o și a construit alta nouă. La nord se păstrează și astăzi tradiția de a avea

în gospodărie mai multe case: una mare și frumoasă cu *casă mare*, menită mai mult pentru primirea oaspeților, pregătirea zestre etc., și alta mai mică, unde locuiesc toți membrii familiei, numindu-se *sarai*. Un regionalism provenit fie din turcă, fie din bulgară: primul definește noțiunea de palat, cel de-al doilea, de locuință sau șopron. Nu știu unde s-au adăpostit cei doi frați și două surori mai mari, născute în timpul României Mari, în casă sau în *sarai*, pentru că la venirea mea pe lume, aceștia aveau deja întemeiate familii și pleaseră pe la casele lor, iar eu și cu doi frați mai măricei am fost găzduiți de *palatul turcesc*. Am avut și scrânciob în curtea părintească. Spuneam la început că îmi amintesc casa mare cu lux de amănunte, dacă aș avea și harul de a picta, aș reda-o întocmai. Perdeluțe croșetate cu horboțică de mama, la geamuri, dar și ușile și ferestrele aveau horboțică, erau din lemn natural împodobite astfel de meșteri iscuți. Vizitând o expoziție a pictoriței Galina Vieru am rămas plăcut surprinsă să descoper designul ușii și ferestrelor din fața de la casa mare într-o lucrare, avea o asemănare totală. Iată cum motivele reușite a unor meșteri talentați migrau de la o zonă la alta, perpetuau. Cât de puternică era tradiția populară! Cu părere de rău acum „termopanele” ne joacă festa, fac să dispară acele bijuterii din lemn natural și odată cu dispariția

Familia Rogac, prima din dreapta cu plic în mână protagonista poza sciță de portret de Glebus Sainciuc, color

ofertei lor, dispar și meșterii lemnari iscusiți, cu meșteșug păstrat și transmis din generații în generații.

P.P.: *Mama, tata, frații, surorile, originea familiei voastre și a părinților în parte, de unde vi se trage viața? Care au fost ocupațiile părinților și statutul familiei Rogac în viața vetrei de proveniență?*

R.R.: Mama a avut un nume mai rar întâlnit — Tecla, tata Andrei a numind-o tot timpul Tecluța, fiind cu vreo opt ani mai mare. Pe bunicii paterni nu i-am cunoscut, ei trecând în lumea celor dreți prea devreme,

Raia Rogac

de bunelul Nichita nici chiar tata nu-și amintea, au crescut doar cu mama Caterina. Pe bunelul matern Pintilie Melnic, la fel nu l-am cunoscut, soția lui Titiana, adică bunica mea maternă, a murit când încă nu eram înmatriculată la școală. Tata, în ciuda greutăților, a reușit să devină un fântânar foarte cunoscut în toate satele din jur. Iubea mult această meserie, pe-atunci riscantă. Totul se făcea manual, tata avea și instrumente speciale, într-un fel personalizate. Nimeni nu avea asemenea cercuri, ciuturi (de scos pământul și de coborât piatra) ș.a. Tata a fost tare harnic și un mare gospodar, tot de pe lângă casă — măsura de la cuptoraș, scăunelele, măturile și măturile ș.a. — toate erau făcute de mâna lui, de cele mai multe ori noaptea sau în lunile de iarnă. Chiar dacă s-a împotrivit mult timp intrării în colhoz, până la urmă

a fost impus. Din partea colhozului a fost trimis la cursuri de construcție la o școală dintr-un oraș ucrainean, la încheirea lor, a revenit acasă și a condus brigada de construcție. Dar pasiunea lui erau săpatul fântânilor și construirea beciurilor de piatră cu gârlici. Se străduia să îndeplinească și *trudozilele*, dar și să muncească unde-i plăcea cel mai mult. Îmi închipui cât de greu i-a fost tatei să cedeze pământul, instrumentele de prelucrare, o parte din animale, chiar dacă familia era numeroasă — șapte copii, bunica, tata și mama, deci zece suflete. Tot ce li s-a luat a fost obținut prin muncă grea, pământul tata l-a cumpărat de la vecinii Didilică, mama a moștrnit o bucată mică de pământ, fiind mezina nu a avut prea mare zestre. Mama a fost și ea o perfecționistă. Pe lângă *trudozilele* în colhoz, avea grija copiilor, mai reușea să țese, să croșeteze, să vâruiască și să vopsească toate acareturile în preajma Sfințelor Sărbătorilor de Paști. Era cea mai iscusită meșterită la trasul brâielor. În plus, trebuia și pe noi să ne înnoiască. Și reușea! Statutul părinților mei a fost de mari și iscusiți gospodari! Trebuie să subliniez că majoritatea părinților erau la fel. Trântori erau puțini și, de regulă, erau dați drept exemplu nedemn de urmat din partea odraslelor. Mai dă Doamne și pentru vremurile noastre asemenea părinți!

P.P.: *Pentru noi, școala este instituția prin care trecem toți studiind mai multe discipline prevăzute în planul național de învățământ. Vă este dor de școală, colegi și profesori, ce a însemnat această instituție pentru viitorul Raiei Rogac? Dar facultatea?*

R.R.: Au însemnat mult pentru mine și studiile medii din școala din satul natal, și cele superioare din Universitatea de Stat din Moldova, și lectura, dar mai ales puținii oameni remarcabili de la care am învățat totul. Recent am citit o minunată carte de Andrei Pleșu „Față către față. Întâlniri și portrete”, pe coperta a patra e inserat următorul fragment: „Suntem în bună măsură, suma întâlnirilor, de care am avut parte.

În ce mă privește, am fost norocos. Parcursul de-a lungul căruia s-a

alcătuit biografia mea privată și publică mi-a prilejuit o sumedinie de contacte umane, a căror „urmă” m-a modelat, într-un fel sau altul, de la croială până la cusătură. Și mă simt îndemnat să dau seama de această șansă. În ce mă privește și pe mine, am fost și eu o norocoasă. Făcând o ochire retrospectivă pot spune: am avut noroc de părinți harnici și cuminți, care au avut cultul muncii și mi-au transmis ștăfeta; am avut noroc de Bunul Dumnezeu când în copilărie era cât pe ce să mă înec în iazul de la Pertroșani, nimerind într-o groapă de fântână; am avut noroc de un diriginte și profesor de limba română Petru Bacoș, e suficient să menționez că înaintea mea au fost școliți de aceeași personalitate scriitorii Ion Vieru, Ianoș Țurcanu, Victor Dumbrăveanu, ambasadorul Petru Dascăl, din diferite generații; am avut noroc de profesorul Ion Dumeniuc la primirea dosarului pentru examenele de admitere la USM care, întrebându-mă de ce vreau anume la filologie, i-am spus sincer că, de fapt, doream în grupa cu specializare în jurnalism, dar nu știam că sunt necesare materiale publicate în presă, de care aveam, profesorul mi-a întins tocul cu cerneală albastră și am completat cererea. Ulterior l-am avut în calitate de profesor!

Aș putea enumera încă multe personalități care, vorba domnului Andrei Pleșu, mi-au modelat destinul. Dar să fac trimitere și la un fragment de pe coperta a patra a unei alte cărți de-ale mele „Cu dragoste, fidelitate și dăruire”, unde definesc următoarele: „Aduc în lumina tiparului această carte, dedicând-o tuturor pedagogilor și bibliotecarilor. Nu exagerez rolul ultimilor, dacă primii ne-au pus penița în mână, ceilalți ne-au întins cartea, mai departe, restul și rostul vieții noastre depinde de noi înșine”.

Vom încheia aici prima parte a interviului, urmând să fie continuat în numărul viitor, dar fiind că suntem în preajma Sărbătorilor de Iarnă — Crăciunul și Anul Nou, doresc tuturor oamenilor de bună credință Pace și Lumină în suflet, Prosperitate și Sănătate. Sărbători fericite! La Anul și La Mulți Ani!!!

Valorile spirituale ale operei didactice a Mitropolitului Basarabiei Gurie Grosu

(La 80 de ani de la stingere din viață)

Cultura fixării memoriei este indisolubil legată de mecanismele de ștergere din ea a unor evenimente și fapte istorico-sociale. În cadrul ori-

cărei civilizații asupra acestui fapt contribuie atât factorii psiho-fizici, personali și interpersonal, cât și anumite condiții socio-istorice.

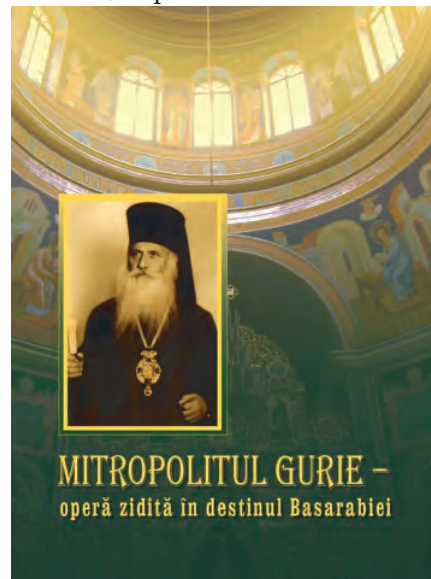
Legăturile dintre memoria socială și istorică, începând cu vremurile noi și până în zilele noastre, reprezintă relații multilaterale, oferind posibilitatea de a face un portret specific al epocii și al persoanelor care o reprezintă. Analiza comparativ-istorică a evenimentelor înregistrate în literatura și cultura unei anumite perioade oferă oportunitatea de a identifica cu certitudine adevărata stare a lucrurilor, nu întotdeauna acceptabilă și convenabilă.

Putem să notăm ca lumile paralele social-ideologice formează și memoria paralelă: adică a) memoria fixată vieții cotidiene a unei anumite perioade istorice și b) memoria interpretată acestei perioade, adică memoria intereselor timpului istoric următor.

În istoria Basarabiei perioada interbelică, (anii 1918—1940), reprezintă, în această ordine de idei, pentru majoritatea populației o pată albă. Acest lucru se referă îndeosebi la dezvoltarea culturală și integrarea populației locale în spațiul românesc-european. Absența îndelungată a accesului la arhive, la ediții care ar fi oferit posibilitatea de a aduna informații cu privire la starea reală a lucrurilor din Basarabia în perioada dintre cele două războaie mondiale, a permis diverselor tipuri de mistificări să influențeze conștiința publică și să formeze o imagine inadecvată a acestei perioade istorice.

Istoria bisericii este o componentă esențială a istoriei culturii și civilizației unui popor, constituind și reperul de unitate spirituală și culturală a românilor în diferite perioade. Din aceasta perspectivă regretabil e să constatăm că activitatea ilustrului arhipăstor al neamului — Mitropolitul Basarabiei Gurie Grosu a fost prea mult timp lăsată în umbră. Treacănd cu dificultate peste frontierele politice ale vremii, în ultimele două decenii, activitatea înaltului prelat a revenit în atenția nu doar a cercetătorilor, ci și a cititorilor de rând ca o moștenire care ne-a fost sustrasă și care acum ne este redată și pe calea întoarcerii memoriei.

Volumul „Mitropolitul Gurie — opera zidită în destinul Basarabiei” — o culegere de articole și studii ale Mitropolitului Gurie (Grosu) al Basarabiei (1877 — 1943), îngrijită și coordonată de Silvia Grosu [1], prezentarea căruia a fost la sfârșitul anului 2016 în cadrul AȘM, pune accentul pe reunirea în paginile ediției a studiilor, articolelor și cărților didactice, care presupun o valoare a cunoașterii culturii naționale, în general, și în istoria bisericii ortodoxe Române, în particular.

O parte foarte importantă, din punctul nostru de vedere, pentru educația tinerii generației ocupă lucrările didactice ale Mitropolitului Gurie, de elaborarea cărora el a fost preocupat din tinerețe: *Bucoavna* (1909), *Cartea de citire cu științe din gramatica moldovenească* (1910), care au fost unicele manuale școlare în limba maternă pentru basarabeni până la 1917 [1, p.8]

Opera didactică a Mitropolitului Gurie a fost evaluată de mai mulți cercetători, îndeosebi istorici, dar mai puțini din domeniul educației și pedagogiei. Peste 90 de ani Nestor Vornicescu în articolul *Iubirea de limbă și credință străbună* a notat, că în condiții total vitrege, în 1909 a apărut „Bucoavna moldovenească”, scrisă ireproșabil din punct de vedere științific și metodic: „Cartea această nu este o bucoavnă obișnuită, care cuprinde rugăciuni și slujbe bisericești, ci un abecedar modern, alcătuit după principii pedagogice” [2, p.10]. În prefața „Bucoavnei moldovenești”, care era scrisă în limbile română și rusă, despre rostul cărții Mitropolitul Gurie scria: „(...) noi am aflat de nevoi și unit cu legile pedagogiei, să alcătuim cartea care să pune înainte, pentru învățarea la cetire și scriere rusească pe cuvinte moldovenești(...). Cartincurile (desenele — n.n.) puse în carte vor ajuta unora din moldoveni a deprinde sunetul buchelor și cetirea(...), fără ajutorul învățătorului.” [3]. *Abecedarul* a fost editat din banii proprii autorului, a cunoscut 2 ediții și până 2017 a fost singurul manual „moldovenesc” din Basarabia, cât și un model pentru autorii de abecedare. Deși cartea fusese aprobată de Comitetul Școlar din Chișinău, în calitate de manual școlar pentru Basarabia, autoritățile rusești l-au interzis, „fiindcă învățarea limbii moldovenești în școalele primare din Basarabia nu e

stătorită (stabilită — n.n.) prin lege” [4, p.10].

Cea mai mare impresie face *Abecedarul moldovenesc*, elaborat după 1917 cu grafie latină, partea I și partea a II-a. Grație eforturilor cumulate ale fruntașilor basarabeni, vede lumina tiparului primul abecedar românesc din Basarabia în grafia latină. Pe copertă era indicat autorul „Arhimandritul Gurie, cu ajutorul mai multor iubitori de luminarea norodului”. (Gurie Grosu, „Abecedar Moldovenesc pentru anul întâiu de școală”, Tipografia Românească, Chișinău, 1918). Onisifor Ghibu, unul dintre coautorii abecedarului, spunea despre prelucrarea calitativă a „Bucoavnei moldovenești”: „În locul unei cărți de limba moldovenească, a ieșit o carte de educație națională moldovenească, de suflet moldovenesc, de suflet românesc” (Onisifor Ghibu, *Pe baricadele vieții*, editura „Universitas”, Chișinău, 1992, p. 369). El a subliniat: „se deprinde copilul de mic cu înțelegerea vieții, cum se deprinde și cu îndurarea muncii. (...) Se altoiesc astfel adânc în sufletul copilului, bucăți din crezul național, al românului de mâine, de la greu va fi vreunei puteri să-l abată.” [1, p.144].

Mitropolitul Gurie s-a bazat pe principiile esențiale a psihologiei copilului, legate de vârsta, și cerințele pedagogice, din care cea mai importantă este de a merge treptat în

procesul de învățământ — de la cele ușoare la cele grele, de la cele cunoscute la cele necunoscute. Neluarea în seamă a acestei legi este vătămătoare pentru sporirea învățării copilului. Școlarul „lucrează tot timpul în lumea necunoscută. El este lipsit de acea simțire de bucurie, care o are lucrătorul când el, după oareșicare ostineală, ajunge la un sfârșit cunoscut, mulțumind căruia în inima lui crește și se păstrează dragostea către lucru.” [1, p.152]. Elevului nu trebuie să fie urât, el „trebuie să păstreze dragostea vie spre lucru și deprinderea iscusinței de a citi și a scrie ce se va face mai curând.” [1, p.153].

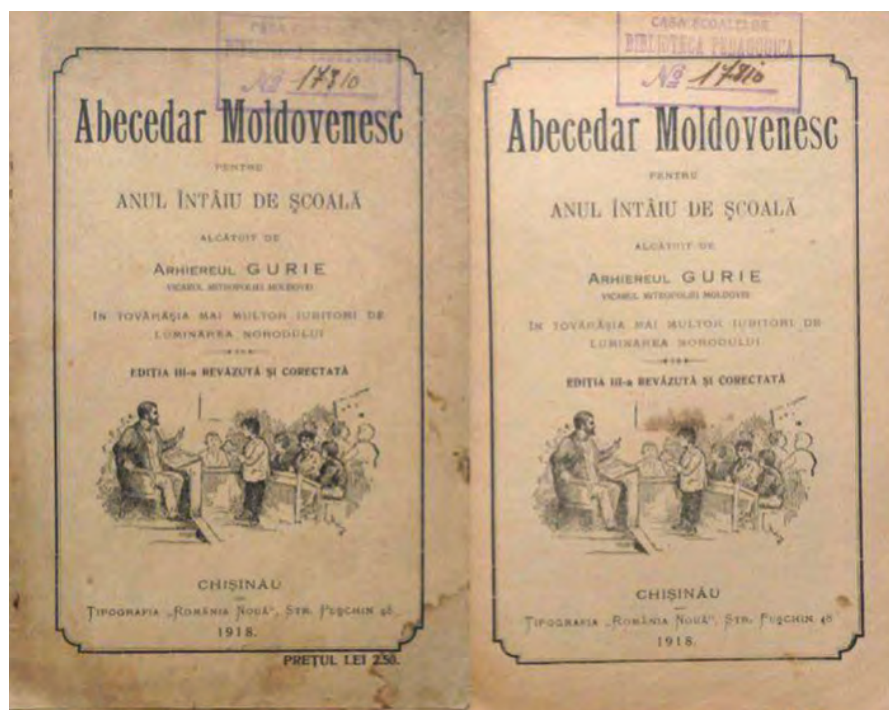
Povestirile mici sub forma unei parabole dau copilului niște imagini importante la principiile morale. Aici nu vom găsi nici un element sîcîitor. Totul este îndreptat spre dezvoltarea firească și socială a elevului.

De exemplu, **tema aspirației spre cunoștințe:**

Ochelari pentru copii. Într-o zi Ionică s-a rugat de bunică-sa: „Bunică, cumpără-mi și mie niște ochelari. Vreau să citesc și eu cărți ca Dumneata”. — „Bine, — i-a răspuns bunica, — ți-oiu cumpăra ochelari copilărești”. Și bunica i-a cumpărat nepotului un abecedar. [1, p.192-193]

Tema de mizericordie.

Costăchel cel milos. Costăchel s-a dus la școală. Mamă sa Catrina, i-a dat doi bani ca să-și cumpere ceva de

mâncare. Costăchel a întâlnit pe drum pe un bătrân cu numele Chiriac. Chiriac era un biet om sărac și era aproape orb. Costăchel a dat cei doi bani lui moș Chiriac, ca să se ajute cu ei. Apoi vesel a pășit spre școală [1, p.186].

Tema rugăciunii.

Rugăciunea școlarilor. Doamne sfinte, Împărate, / Noi cu toții Te rugăm, / Mintea noastră o deșteaptă, / Carte multă să n-vățăm; / Carte multă, sănătoasă, / care face fericiri/ Pe copiii cei cuminți. / [1, p.191].

În abecedar găsim texte despre casa părintească, anotimpurile, animale domestice, sărbătorile tradiționale și religioase, limba maternă, iubirea de patrie, etc.

Copilul prin intermediul textelor cunoaște lumea reală, concretă, care îl înconjoară, își determină locul său în ea, originea și viitorul său.

Abecedarul a cunoscut 8 ediții și a stat la baza învățământului, nu doar în Basarabia în perioada interbelică, dar și în satele din partea transnistreană, în școlile românești din Odesa, în anii a celui de-al Doilea Război Mondial.

Lucruri șocante au avut loc în perioada interbelică pe teritoriul RASSM, unde deasemenea se crează abecedare și manuale de gramatică ale „noii limbi moldovenești”, ale unei limbi artificiale. Fix așa cum se descrie în romanul-antiutopie „1984” al lui Orwell: „Noua limbă a fost concepută să nu extindă, ci să restrângă orizonturile gândirii, iar indirect acest scop a fost servit de faptul că alegerea cuvintelor a fost minimizată” [5, p.201]. Aducem doar un mic citat al lui L.A. Madan din cuvântul introductiv la *Gramatica* din 1930 scrisă în alfabetul chirilic și editată în Tiraspol:

„Прикувынтаря авторулуй. Пунктурили ди ииыри.[...] 3.Фиштикари народ ын массы грэешти ну дунэ правилили граматиштилор, да дунэ лежили ыннутричи, ынсушытоари натурии луй, кари ести резултату ынрыурырий а мпрежюрэрилор натурали шы вьецэшть. 4.Грама-ти-ка фиштикэрии лингъ ын темелии с-алкэтуеишти дунэ vorba жиия народулуй шы писти-о хоабы ди времи сы скимбы н потрижири ку

дисфэшураря, ку скимбаря грюлуй жуу”, etc. (Pricuvîntarea avtorului. Puncturile di ișiri. [...] 3.„Fișticari norod în massî grăești nu după pravilili gramatiștilor, da după lejili înnutrici, însușitoari naturii lui, kari esti rezultatu înriuririi a mprejiurărilor naturali șî viețăști. 4.Gramatica fișticării linghi în temelii s-alkătuești după vorba jiia norodului șî pisti o hoabi di vremi șî skimbî n-potrijiri ku disfășuraria, ku skimbaria graiului jiu”) [6, p.21].

Am depășit cu greu aceasta perioadă, dar ecourile acestor deformări lingvistice se aud și azi pe târâmurile Basarabene.

În abecedarile recente, începând cu anii 90 al secolului XX și continuând cu primele decenii ale secolului XXI este prezentată limba română literară. Însă analizând structura și conținutul lor, noi observăm diferențe substanțiale față de abecedarul Abecedar al Mitropolitului Basarabiei Gurie Grosu. Manualele curente sunt create de către oameni maturi pentru maturi, în cel mai bun caz, pentru pedagogi, dar nu pentru copii. Pentru toate aceste manuale pentru însușirea scrisului și a cititului este caracteristică lipsa factorului psihologic față de procesul învățământului, ținând cont de specificul vârstei copilului. Printre autori noi nu vedem nici un nume de specialist în psihologie. Nu se ține cont de faptul că gândirea abstractă a copilului se dezvoltă aproximativ la vârsta de 10 ani, fiind legată de legile fiziologice ale dezvoltării lui și nu de cerințele social-politice ale vremii.

Principiile psiho-pedagogice ale abecedarului, creat de Mitropolitul Gurie Grosu, au dispărut nu numai din uz, ci pare-se și din memorie. În abecedarul, editat în 2016, creat după curriculum, noi găsim ceva vag, asemănător cu rezolvarea rebusurilor și a integramilor, semne convenționale pentru munca analitică cu textele. Cum spunea Ion Creangă „Cumplit meșteșug de tămpenie”, referindu-se la seminarul de Socola.

Menționăm de asemenea, că există încercări de creare a primului manual din viața copilului — Abecedar — carte de citire, — cu apropiere de lumea lui (în afară curriculumui),

dar și ele sunt o calchiere din Abece-darul rusesc, semnat de Jukova, creat pentru sistemul altei limbi.

În acest caz ar fi prins bine să ținem cont de experiența Abecedarului Mitropolitului Gurie Grosu.

Analizând mărturiile ce țin de istoria Basarabiei din perioada interbelică, ne ciocnim de problema hermeneutică a interpretării politice și ideologice a faptelor, documentelor, literaturii memorialistice, presei ș. a. Tendința de prezentare a mostrelor factografice în lumina inoculatelor indicații ideologice se referă, din punctul nostru de vedere, la aspectele psihologice de formare a gândirii conformiste, a potențialului intelect servil puterii și care cuprind domeniile culturii, educației, tehnologiilor informaționale.

Din cele expuse este evidentă necesitatea de analiză științifică, a moștenirii didactice a Mitropolitului Gurie Grosu și reeditare „Abecedarului Moldovenesc pentru anul întâiu de școală” pentru a restabili pagini ale memoriei istorice sub aspect comparativ, de a spulbera ideile stereotip despre istoria Basarabiei, de a prezenta o experiență fructuasă pentru educația noilor generații în spirit național și respectul față de valorile universale. Acest lucru este foarte valoros, fiindcă orice deformare a realității peste o lungă perioadă de timp duce la consecințe neprevăzute și exercită un efect imprevizibil asupra mentalității.

Bibliografie

1. „Mitropolitul Gurie — opera zidită în destinul Basarabiei”, Culegere de articole și studii ale Mitropolitului Gurie (Grosu) al Basarabiei (1877 — 1943)/, îngrijită și coordonată de Silvia Grossu. — Chișinău: Epigraf, 2016 (F.E.-P. „Tipografia Centrală.”). 320 p.

2. Nestor Vornicescu, art. *Iubirea de limbă și credință străbună*, revista „Magazin istoric”, București, nr.3, 1999, p.10

3. Nestor Vornicescu, art. *Osteneli cărturărești ale Mitropolitului Gurie Grosu*, ziarul „Academica”, București, febr.1994

4. Preotul Constantin Morariu, *Arhiereul Gurie Botoșeneanu. Vicarul Mitropoliei Moldovei și Sucevei*. Cernăuți, Editura „Glasul Bucovinei”, 1919, p.10

5. Джордж Оруэлл. „1984” и эссе разных лет. Москва, изд. „Прогресс”. 1989, 384 стр.

6. Codreanca Lidia. *Două mentalități și o singură limbă*: Pagini necunoscute din istoria limbii române din Basarabia/ Lidia Codreanca.- Ch. :S.n., 2012 („Tipogr. Reclama” SA). — 60 p.

